BACCHIDELE

P L A U T

Titlul latin:
BACCHIDES

PERSONAJELE

PISTOCLERUS, un tânăr prieten cu Mnesilochus,
îndrăgostit de Bacchis I
BACCHIS I, iubita lui Pistoclerus, ateniană
BACCHIS II, iubita lui Mnesilochus, străină
LYDUS, un sclav, îndrumătorul lui Pistoclerus
CHRYSALUS, un sclav
NICOBULUS, un bătrân, tatăl lui Mnesilochus
MNESILOCHUS, un tânăr, prieten cu Pistoclerus,
îndrăgostit de Bacchis II
PARAZITUL
BĂIATUL
ARTAMO, un sclav care biciuieşte
CLEOMACHUS, un militar
SCLAVII

Acţiunea se petrece în Atena.

ACTUL ÎNTÂI

SCENA I

BACCHIS I, BACCHIS II, PISTOCLERUS

.....[1]

BACCHIS I

Nu taci şi nu mă laşi odată să spun ce vreau?

BACCHIS II

Te rog, vorbeşte.

BACCHIS I

Dacă memoria mă-nşală, atunci ajută-mi, surioară.

BACCHIS II

Mă tem că nu găsesc degrabă cuvântul ce-ţi aduce-aminte.

BACCHIS I

Mă tem şi eu că filomela nu-şi va găsi degrabă trilul. Urmează-mă pe aici.

(Vine în faţa lui Pistoclerus.)

---

[1] Începutul piesei s-a pierdut. Din vechi copii s-au reconstituit totuşi 23 de fragmente (aprox. două pagini). Dar, întrucât aceste fragmente nu reprezintă decât rareori versuri întregi şi nu se poate stabili nici ordinea lor, nici personajele care le rostesc, am preferat să nu le traducem.

PISTOCLERUS

Ce faceţi, voi, gemene la chip şi nume?
Ce-aţi pus la cale?

BACCHIS I

Numai bine.

PISTOCLERUS

Nu şade-n firea curtezanei.

BACCHIS I

Rău lucru să te naşti femeie.

PISTOCLERUS

Ştii tu ceva mai bun pe lume?

BACCHIS I

Mă roagă soră-mea să-i caut pe cineva, care să-i ceară
Acestui militar să-i deie, când isprăveşte, drumu-acasă.
Fă-i acest bine.

PISTOCLERUS

Care bine?

BACCHIS I

Adu-o tu la casa ei,
Când îşi încheie-ndatorirea, să n-o mai ţină, ca pe-o sclavă.

De-ar avea bani, ea bucuroasă şi-ar fi plătit
răscumpărarea.

PISTOCLERUS

Şi unde-i omul?

BACCHIS I

Cred că vine curând. Dar e mai bine-aici,
La noi, să se petreacă totul; stai şi-l aştepţi până
soseşte.
Săruţi cu noi câteva cupe, şi-ţi dau şi eu câte-un sărut.

PISTOCLERUS

Vi-i lipicioasă mângâierea.

BACCHIS I

Ei, cum?

PISTOCLERUS

Vă pregătiţi, îmi pare,
Să primiţi un hulub. Vai mie! Îmi simt aripile-ncleiate.
Nu, draga mea, în treaba asta nu văd nimic ispititor.

BACCHIS I

De ce?

PISTOCLERUS

Mă tem, frumoasă Bacchis, de bachanale şi bachante.

BACCHIS I

Ce spui? De ce ţi-e teamă oare? Că ai s-o paţi la masa mea?

PISTOCLERUS

De patul tău, nu de păţanii, mă tem; că prea eşti pătimaşă.
La anii mei, vezi tu, se cade să mă feresc de locuri rele.

BACCHIS I

Nu te-aş lăsa, la urma urmei, nici eu să faci vreo neghiobie.
Dar dacă vreau să fii de faţă când o să vină militarul,
E pentru că n-o să cuteze să ne jignească-n faţa ta.
Ne aperi tu, şi-mi dai o mână de ajutor, prietenească.
Făcându-l repede să creadă, pe militar, că ne iubim,
Ai amuţit sau ce-i cu tine?

PISTOCLERUS

Spui vorbe tare minunate;
Dar dacă le urmez, bag seama că tare sunt primejdioase;
Şi inimă străpung, şi pungă, şi nume strică, şi renume.

BACCHIS II

Ce temeri ai?

PISTOCLERUS

Mă-ntrebi ce temeri? Când mă-mbiaţi, atât de tânăr,
Să intru într-o şcoală,-n care asuzi ca să te pierzi, în
care
În loc de disc azvârli cu banul şi-n care-alergi după
necinste?

BACCHIS II

Frumos vorbeşti.

PISTOCLERUS

În care mânui nu sabia, ci turtoroiul,
(În care ţi se pune-n mână, doar cupa plină şi nu
cestul;)[1]
În care cască mi-ar fi scafiul[2], panaşul coifului –
cununa,
Drept suliţă aş avea zarul, drept platoşă mantaua moale;
În care patul mi-ar fi calul şi pavăză vreo curtezană.
O, fugi de-aci!

BACCHIS II

Eşti un sălbatic!

---

[1] Vers probabil interpolat. Pugiliştii antici foloseau, în loc de mănuşi, cestul (curele de piele prevăzute cu bucăţi de plumb sau de fier).

[2] În original: *scaphium*, care înseamnă cupă, dar şi un anumit lighenuş în formă de barcă.

PISTOCLERUS

Aşa sunt eu.

BACCHIS II

Te-om îmblânzi.

Eu am să-ţi dau tot ajutorul.

PISTOCLERUS

Prea scump înseamnă să-l plătesc.

BACCHIS I

Te-arată-ndrăgostit de mine.

PISTOCLERUS

Să fiu, ori numai să m-arăt?

BACCHIS I

Un joc cinstit mai bine cade, să ştii. Când vine militarul,
Aş vrea să mă cuprinzi în braţe.

PISTOCLERUS

De ce?

BACCHIS I

Aşa, ca să te vadă;

Ştiu eu ce fac.

PISTOCLERUS

Eu ştiu, pe Pollux! de ce mă tem. Dar, spune-mi.

BACCHIS I

Ce?

PISTOCLERUS

De te-ai trezi aşa, deodată, cu un prânzuleţ, sau băutură,
Sau cu vreo cină, mai degrabă, cum te trezeşti
adeseori,
Eu unde-aş sta?

BACCHIS I

O, lângă mine: iubitul stă lângă iubită.
E locul tău, şi totdeauna, când vii la noi, te-aşteaptă,
liber.
De câte ori ai chef, atâta, o, trandafirul meu, să-mi spui:
„Desfată-mă"; şi-ţi dau pe dată un locuşor pe placul
tău.

PISTOCLERUS

Aici e un şuvoi năprasnic; nu pot să trec de el uşor.

BACCHIS I

Pe Castor! ai să laşi în voia şuvoiului câte ceva.
Dă-mi mâna, vino.

PISTOCLERUS

Nu, frumoaso!

BACCHIS I

Şi de ce nu?

PISTOCLERUS

În casa ta,
Prea ispitesc: femeia, noaptea şi vinul – tinerii ca mine.

BACCHIS I

(prefăcându-se mânioasă)

Hai, pleacă; nu-ţi urez, pe Pollux! decât să-ţi fie bine ţie.

(Arătând-o pe sora ei)

Are s-o-nhaţe militarul; şi dacă nu vrei, n-o ajuţi.

PISTOCLERUS

(aparte)

Sunt oare-atâta de netrebnic, să n-am atât curaj în mine?

BACCHIS I

Ce temeri ai?

PISTOCLERUS

(hotărât)

Niciuna; fleacuri. Mă las în voia ta, frumoaso;
Al tău sunt, fă ce vrei cu mine.

BACCHIS I

Eşti tare dulce. Şi, ascultă:
Eu azi în cinstea sorei mele o cină dau, de bun venit;
Te rog să mergi cu mine-n casă trebuitorii bani să iei;
Să cumperi din belşug de toate, să fie masa-mbelşugată.

PISTOCLERUS

(cu însufleţire)

Nu, cumpăr eu de toate cele. Mi-ar fi ruşine să primesc. Când tu cu mine-ţi cheltui vremea, să cheltui încă şi din pungă?

BACCHIS I

N-aş vrea să-ţi prăpădeşti bănuţii.

PISTOCLERUS

Te rog.

BACCHIS I

Atunci, fă cum îţi place.

Să vii degrabă.

PISTOCLERUS

Mai degrabă decât mi s-ar topi iubirea.

(Iese.)

BACCHIS II

Frumos cinsteşti, preabună soră, venirea mea.

BACCHIS I

Ce vrei să spui?

BACCHIS II

Din câte-am priceput, eşti gata să prinzi un peşte
minunat.

BACCHIS I

E-al meu. Iar ţie-am să ţi-l dărui pe Mnesilochus,
surioară.
Vreau să faci rost de banii-aceia, ca să nu pleci cu
militarul.

BACCHIS II

Şi eu aş vrea.

BACCHIS I

Îţi port eu grija. E caldă apa; fă o baie;
Ai mers pe navă-atâta vreme, eşti obosită.

BACCHIS II

O, destul.
Şi àpoi, vine-un oarecine cu mare larmă; să-i dăm
locul.

BACCHIS I

Urmează-mă, te rog, şi-ncearcă să te lungeşti oleacă-n
pat.

SCENA II[1]

LYDUS, PISTOCLERUS

LYDUS

De mult timp, Pistoclerus, te urmăresc în taină
Ce unelteşti de umbli împodobit aşa.
Iubi-m-ar zeii veşnici! Cred că-n oraşul nostru
Până şi Lycurg[2] poate să se ticăloşească.
Unde-ai pornit în goană, pe stradă-n sus, cu-acest
Alai de sclavi?

PISTOCLERUS

(înveşmântat de sărbătoare şi urmat de mai mulţi sclavi încărcaţi cu pachete şi alimente; arătând casa Bacchidei)

Acolo.

LYDUS

Şi cine şade-acolo?

PISTOCLERUS

Iubirea, Frumuseţea, Plăcerea, Venus, Râsul,
Hârjoana, Vorba-Dulce, Sărutul-Drăgăstos.

---

[1] Cu această scenă, unii editori încep actul al doilea.
[2] Figură legendară de legiuitor înţelept, considerat ca întemeietor al Spartei; proclamat erou şi zeu, el a devenit simbolul cinstei şi al legislatorului ideal (sec.IX sau VIII î.H).

LYDUS

Ce treabă-ai tu cu astfel de zei primejdioşi?

PISTOCLERUS

Doar omul rău împroaşcă în oamenii cinstiţi.
Iar tu împroşti chiar zeii! Şi nu faci bine, crede-mi.

LYDUS

Ştii tu vreun zeu cu nume Sărutul-Drăgăstos?

PISTOCLERUS

N-ai auzit de dânsul? O, Lydus, eşti barbar;
Eu te credeam, sărmanul, mai înţelept ca Thales[1],
Şi eşti mai prost, bag seama, decât un biet barbar[2],
Că eşti bătrân şi nu ştii toţi zeii după nume.

LYDUS

Veşmântul tău nu-mi place.

PISTOCLERUS

Nu pentru tine-a fost
Croit, ci pentru mine; şi mie tare-mi place.

---

[1] Thales din Milet – filozof materialist şi matematician, fondatorul şcolii din Milet (Ionia). A trăit între anii 640 - 546 î. H.
[2] Sens nesigur.

LYDUS

Cum de-ţi îngădui astfel să flecăreşti cu mine?
Te rog să taci, chiar dacă ai zece limbi în gură.

PISTOCLERUS

Vezi, unii oameni, Lydus, n-au chef de dus la şcoală.
Eu azi visez un singur lucru: să se arate bucătarul
Cinstit cu-aceste lucruri, gătindu-le pe cinste.

LYDUS

Ah, eşti pierdut, şi toată strădania-mi s-a dus.
Te-am învăţat degeaba să mergi pe calea bună.

PISTOCLERUS

Tu ai pierdut cu mine şi eu cu tine vremea.
N-am folosit niciunul din lecţiile tale.

LYDUS

O, inimă de piatră!

PISTOCLERUS

M-ai cicălit destul.
Ci taci odată, Lydus, şi hai cu mine.

LYDUS

Auzi;
Îmi spune-acuma Lydus, nu-nvăţătorul lui!

PISTOCLERUS

Nu e frumos şi nu e cinstit ca un discipol
Să stea în casa asta, lângă iubita lui
– Care-l sărută dulce – şi cu meseni în preajmă,
Şi tocma-nvăţătorul de faţă să nu fie[1].

LYDUS

Deci pentru astă treabă ai cumpărat ce văd?

PISTOCLERUS

Măcar aşa mi-nchipui: căci zeii hotărăsc.

LYDUS

Tu ai, deci, o iubită?

PISTOCLERUS

Văzând-o, ai s-o ştii.

LYDUS

Nu, asta n-o mai sufăr: te duc îndată-acasă[2].

PISTOCLERUS

Dă-mi drumul, sau, ia seama, bătrâne.

LYDUS

Cum, „ia seama”?

---

[1] Textul latin al ultimelor două versuri este nesigur; sensul general este însă redat cu certitudine.

[2] Text lacunar; se poate înţelege şi: *“să mergi îndată-acasă”*.

PISTOCLERUS

Mă liberează vârsta de dădăceala ta.

LYDUS

Nu vă căscaţi, prăpăstii? primiţi-mă-n adâncuri!
Văd mult mai multe lucruri decât voiam să văd.
Trăii prea mult, şi nu vreau să mai trăiesc o zi.
Ameninţă elevul pe-nvăţătorul lui?
Mă lepăd de elevii cu sânge prea fierbinte;
Şi-al meu cu pumnii-nfruntă un om plăpând ca mine.

PISTOCLERUS

Văd că mă iei drept Hercul, iar tu te crezi un Linus[1].

LYDUS

Mă tem, văzându-ţi fapta, să nu ajung un Phoenix[2].
Care-ţi vesteşte tatăl că fiul lui e mort.

PISTOCLERUS

Destul cu vorba goală.

LYDUS

Vai, şi-a pierdut ruşinea!
Ai dobândit, băiete, mult prea puţin, să ştii,

---

[1] Fiul lui Apollo şi al Terpsichorei, însărcinată cu educarea lui Hercule, care l-a ucis lovindu-l cu propria sa liră.

[2] Fiul regelui Amyntor şi prietenul lui Achile; a dus tatălui acestuia, Peleus, vestea morţii eroului.

Agonisind atâta obrăznicie-n viaţă.
Vai, e pierdut, sărmanul! Nu te gândeşti defel
La tatăl tău?

PISTOCLERUS

Ascultă: eu sunt, ori tu eşti sclavul?

LYDUS

Un dascăl rău te-ndeamnă să fii cum eşti, nu eu.
Îţi dai mai mult silinţa la-nvăţătura lui,
Decât ţi-ai dat, vai mie, la-nvăţătura mea.
Cum ţi-ai ascuns de bine, la anii tăi, năravul,
Îmbrobodindu-ţi tatăl şi pe sărmanul dascăl.

PISTOCLERUS

Ai darul vorbei, Lydus, l-ai dovedit deplin;
Acum, ajunge, gata. Urmează-mă, şi taci.

(Intră amândoi la Bacchis.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

CHRYSALUS

(venind din port; singur)

Salut, frumoasă ţară-a stăpânului; duios
Te văd dup-o şedere de doi ani în Efes.
Salut, vecine-Apollo, ce ai sălaş aproape
De locuinţa noastră, şi nu îngădui
Să dea cumva bătrânul Nicobulus de mine,
Până-mplinesc porunca de Mnesilochus dată;
Să-i întâlnesc amicul, pe bunul Pistoclerus;
Că-i scrie Mnesilochus de Bacchis, draga lui...

SCENA II

PISTOCLERUS, CHRYSALUS

PISTOCLERUS

(ieşind de la Bacchis; vorbeşte mai întâi cu ea, care rămâne în casă)

Mă mir că-mi ceri şi stărui atâta să mă-ntorc,
Când nu pot sta departe, nici dac-aş vrea, de tine:
Atât m-ai prins de tare în lanţuri de iubire.

CHRYSALUS

Pe zeii fără moarte! Îl văd pe Pistoclerus.
Salut, o, Pistoclerus, salut!

PISTOCLERUS

Salut, Chrysalus!

CHRYSALUS

Vreau să-ţi feresc urechea de-o cuvântare lungă.
Te bucură venirea-mi; te cred, fără-ndoială.
Mă chemi la cină, oaspe sosit din depărtări,
Cum datina o cere; primesc, să ştii, şi vin.
Salut chiar cu salutul[1] prietenului tău.
De-ai să mă-ntrebi pe unde-i: trăieşte.

PISTOCLERUS

Bine-o duce?

CHRYSALUS

Cât despre asta, caut să aflu de la tine.

PISTOCLERUS

De unde vrei să ştiu eu?

CHRYSALUS

Tu singur ştii.

[1] În original joc de cuvinte (*sodali solidam*), pe care, în traducerea noastră, am încercat să-l redăm fonic.

PISTOCLERUS

Şi cum?

CHRYSALUS

De-şi va găsi iubita, are s-o ducă bine;
De nu şi-o mai găseşte, se duce dintre vii.
Iubita-i însăşi viaţa iubitului; când pleacă
De lângă sine, moare; când vine,-i mor bănuţii.
Stăpânul meu trăieşte... durerea cea mai neagră.
Te-ai îngrijit, mi-nchipui, de rugămintea lui?

PISTOCLERUS

De vreme ce scrisoarea-i în mână mi-a ajuns,
Puteam să nu fac totul şi-ntocmai cum mă roagă?
Mi-aş fi mutat eu însumi spre Acheron sălaşul.

CHRYSALUS

Atunci, ai dat de Bacchis?

PISTOCLERUS

De Bacchis de la Samos.

CHRYSALUS

Ia seama, n-o atinge decât cu mare grijă;
Ştii doar că olăria de Samos e gingaşă.

PISTOCLERUS

Nu-ţi laşi defel năravul?

CHRYSALUS

Îmi spui, te rog, unde-i?

PISTOCLERUS

Aici, în casa asta, din care am ieşit.

CHRYSALUS

O, straşnic! Mai aproape n-ar fi putut să stea.
Îşi mai aduce-aminte de Mnesilochus?

PISTOCLERUS

Cum?

Dar fata nu-l iubeşte decât pe el.

CHRYSALUS

Oho!

PISTOCLERUS

Ce, nu ştiai? Suspină de dragoste şi dor.

CHRYSALUS

Frumos!

PISTOCLERUS

Mai mult, Chrysalus, nu trece o clipă
Fără să pomenească de numele-i iubit.

CHRYSALUS

Cu-atât mai bine, Bacchis!

PISTOCLERUS

Mai mult...

CHRYSALUS

Mai mult aş vrea
Să plec.

PISTOCLERUS

Te necăjeşte, cumva, iubirea lui?

CHRYSALUS

Mă supără actorul, să ştii, nu subiectul.
Epidicus e piesa cea mai plăcută mie,
Dar când o joacă Pellio, nu-mi place nici de frică.
Şi cum îţi pare Bacchis? frumoasă?

PISTOCLERUS

Mai întrebi?
De n-o-ntîlneam pe Venus, Iunona i-aş fi zis.

CHRYSALUS

Îmi pare, Mnesilochus, din câte-am priceput,
Că ţi-ai găsit iubita, şi asta cere daruri.
Îi trebuie mult aur, pesemne.

PISTOCLERUS

Filippi[1] mulţi.

[1] Monezi bătute de regele macedonean Filipp al II-lea; erau foarte căutate în Grecia.

CHRYSALUS

Bani gheaţă, mi se pare.

PISTOCLERUS

Şi număraţi din vreme:
Căci militarul vine îndată...

CHRYSALUS

Militarul?

PISTOCLERUS

Să ceară plata pentru eliberarea fetei.

CHRYSALUS

Să vină când pofteşte, dar mult să nu-l aştept.
Aici sunt; nu mi-e teamă şi nu mă rog de nimeni;
În pieptul meu[1] găsi-voi belşug de viclenie.
Tu, intră; las' pe mine. Să-i spui frumoasei Bacchis
Că Mnesilochus vine curând.

PISTOCLERUS

Aşa îi spun.

(Iese.)

CHRYSALUS

În ce priveşte banii, pe mine mă priveşte.
O mie două sute de Filippi am adus,

[1] Anticii considerau că sălaşul inteligenţei şi al pasiunilor este pieptul.

Ce-i datora un prieten bătrânului stăpân.
Am să-nvârtesc eu treaba cumva, să punem mâna
Pe ei, întru izbânda iubirii celui tânăr.
Dar se deschide uşa la noi; cine-a ieşit?

SCENA III

NICOBULUS, CHRYSALUS

NICOBULUS

(fără să-l vadă pe Chrysalus)

Plec în Pireu, să caut, să cercetez în port
De n-a sosit vreo navă pornită din Efes.
Mi-e inima pierită văzând că fiul meu,
În loc să vină-acasă, pe-acolo zăboveşte.

CHRYSALUS

(aparte)

Îl las fără de pene, dacă mi-ajută zeii.
Nu-i rost de-un somn; de Cresus[1] nevoie ai, Chrysalus!
Grăbeşte,-aţine-i calea, socoate-l azi berbecul
Lui Phrixus[2]; tunde-i lâna de aur pân' la piele.

(Tare.)

Nicobulus primească salutul lui Chrysalus!

---

[1] Ultimul rege al Lydiei (către 560 – 546 î. H.), vestit pentru bogăţiile sale.
[2] Fratele Hellei, care, persecutat de mama sa vitregă a fugit în Colchida pe spinarea unui berbec înaripat şi cu lâna de aur. Blana lui s-au străduit s-o obţină Argonauţii când au plecat în legendara lor expediţie.

NICOBULUS

Zei fără moarte! Unde-i băiatul meu, Chrysalus?

CHRYSALUS

(supărat)

Nu îmi primeşti salutul, stăpâne-al meu?

NICOBULUS

Salut.

Dar unde-i Mnesilochus?

CHRYSALUS

E sănătos şi-ntreg.

NICOBULUS

S-a-ntors şi el?

CHRYSALUS

Da.

NICOBULUS

Apă de la izvor mi-ai dat!

Spuneai de sănătatea-i?

CHRYSALUS

Atletică, de fier.

NICOBULUS

Şi treaba pentru care plecat-a în Efes?

I-a dat amicul nostru, fiul lui Archidamas,

banii-aceia?

CHRYSALUS

Vai, inima şi capul, Nicobulus, îmi crapă

De câte ori se-ntâmplă de numele-i s-aud.

Poţi să-l numeşti duşmanul, ci nu amicul tău?

NICOBULUS

Ce s-a-ntâmplat? Vorbeşte.

CHRYSALUS

Pe legea mea, Vulcan,

Şi Soarele, şi Luna, şi Ziua, patru zei,

N-au luminat vreodată un ticălos mai mare.

NICOBULUS

Fiul lui Archidamas?

CHRYSALUS

Fiul lui Archidamas.

NICOBULUS

Şi ce-a făcut?

CHRYSALUS

Mai bine-i să-ntrebi ce n-a făcut.
Voit-a să-ţi înşele băiatul, mai întâi,
Tăgăduind că-ţi este dator vreun triobol.
Atuncea Mnesilochus invocă mărturia
Bătrânului Pelagon, vechi oaspe-al casei noastre;
Şi îi arată semnul de recunoaştere
Pe care i-l dăduseşi chiar tu lui Mnesilochus.

NICOBULUS

Ce-a spus văzându-şi semnul?

CHRYSALUS

S-a repezit să spună
C-ar fi o plăsmuire şi că nu-l recunoaşte.
Şi ţi-a spurcat băiatul în vorbe de ocară.
Ţi l-a făcut, mişel, plăsmuitor de rând.

NICOBULUS

Mă rog, şi pân'la urmă aţi luat bănuţii? Spune.

CHRYSALUS

Când recuperatorii însărcinaţi de pretor
L-au osândit la plată, abia atunci ne-a dat
O mie două sute de filippi.

NICOBULUS

Asta-i suma.

CHRYSALUS

Dar n-am ajuns la capăt; să vezi ce-a mai făcut.

NICOBULUS

Cum, altă-mpotrivire?

CHRYSALUS

Ca uliul ne-a lovit.

NICOBULUS

M-a tras pe sfoară; unui Autolycus[1] i-am dat
Bănuţii mei.

CHRYSALUS

Ascultă.

NICOBULUS

Nu l-am ştiut netrebnic.

CHRYSALUS

Ne îmbarcăm pe-o navă cu banii, doritori
Să ne vedem acasă. Şi, cum stăteam pe punte,
Plimbând privirea-n juru-mi, zăresc deodată-o luntre
Subţire, zveltă, gata de drumu-i ticălos.

---

[1] Fiul lui Mercur şi bunicul, după mamă, al lui Ulise. Era socotit cel mai viclean dintre muritori.

NICOBULUS

Vai mie; luntrea asta prin coaşte mă străpunge.

CHRYSALUS

A unor hoţi de mare şi-a oaspelui era.

NICOBULUS

Cum am putut, ca prostul, să cred în cinstea lui,
Când chiar numele, fiul lui Archidamas, vai,
Arhinedemn îl face de-ncrederea oricui?

CHRYSALUS

Voiau să ne întindă o cursă cei din luntre.
Încep să bag de seamă tertipurile lor.
În vremea asta nava de ţărmuri se desprinde.
Vâslind de zor, luntraşii pornesc pe urma noastră,
Mai repede ca vântul, ca pasărea. Ghicind
Cam despre ce e vorba, opresc îndată nava.
Ei când o văd oprită, s-apropie, voind
Acolo să ne ţină.

NICOBULUS

Ce ticăloşi, pe Pollux!
Şi ce-a mai fost pe urmă?

CHRYSALUS

Păi ne-au întors în port.

NICOBULUS

Cel mai cuminte lucru. Şi ce-au făcut luntraşii?

CHRYSALUS

Ei au atins pământul odată cu-nserarea.

NICOBULUS

Voiau să-mi fure banii; din toate, asta bănui.

CHRYSALUS

Eu ştiu, nu numai bănui; şi inima-mi pierise.
Văzând că vor să pună pe banii noştri gheara,
Ne hotărâm pe dată; şi chiar a doua zi
Luăm cu noi bănetul, sub ochii lor miraţi,
Făţiş, făr-ascunzişuri, aşa ca să se ştie.

NICOBULUS

Îmi place, da; şi ceilalţi?

CHRYSALUS

Ei, buimăciţi de-a bine,
Văzând cum ne tot ducem cu banii în oraş,
Din luntre sar pe ţărmuri, cu mutre alungite.
Cât despre noi, bănetul i-l dăm lui Theotimus,
Preot al preamăritei Diana din Efes.

NICOBULUS

Şi cine-i Theotimus?

CHRYSALUS

E-al lui Megalobulus
Moştenitor, scump foarte întregului Efes.

NICOBULUS

Pe Hercle!-are să-mi pară pesemne şi mai scump
De-o să se-nvrednicească să-mi fure bănişorii.

CHRYSALUS

Dar i-am depus în templul Dianei, unde sunt
Vegheaţi de-ntreg poporul[1].

NICOBULUS

M-aţi omorât de tot;
Stăteau mai bine-aicea, vegheaţi numai de mine.
Şi n-aţi adus acasă nimic, nimic din ei?

CHRYSALUS

Ba da, fără-ndoială; dar cât anume, nu ştiu.

NICOBULUS

Cum nu ştii?

---

[1] Templele ţineau loc de case de depuneri. Cel din Efes era deosebit de bogat; pricina pentru care a fost de două ori jefuit de legiunile lui Pompei.

CHRYSALUS

Mnesilochus, pe furişate, noaptea,
S-a dus la Theotimus, nevrând să se încreadă
În nimeni, nici în mine, şi va să zică nu ştiu
Cât a putut să ieie; oricum, nu mare lucru.

NICOBULUS

A luat cam jumătate?

CHRYSALUS

Pe legea mea, nu ştiu;
Dar nu prea-mi vine-a crede.

NICOBULUS

A treia parte, poate?

CHRYSALUS

Pe Hercle! nu-mi dau seama; la drept vorbind... nu ştiu.
Ce ştiu de banii voştri e că nu ştiu nimic.
Va trebui tu însuţi să pleci la Theotimus
Cu-o navă, să-ţi iei banii şi să-i aduci acasă.
Şi-ascultă-mi sfatul.

NICOBULUS

Ce vrei?

CHRYSALUS

Ia – să nu uiţi – inelul
Băiatului cu tine.

NICOBULUS

Inelul, pentru ce?

CHRYSALUS

E-un semn cu Theotimus: s-au înţeles să-i deie
Cui i-l arată - banii.

NICOBULUS

Bun sfatul; n-am să uit.
Dat Theotimus ăsta-i bogat?

CHRYSALUS

Ce mai întrebi?
Îşi poartă-ncălţămintea cu aur tălpuită.

NICOBULUS

De ce-l dispreţuieşte?

CHRYSALUS

Prea mult a adunat.
Nu ştie ce să facă cu el.

NICOBULUS

Să mi-l dea mie.
Şi cine-a fost de faţă când i-a dat banii?

CHRYSALUS

Tot
Poporul[1]; toată lumea-l cunoaşte în Efes.

NICOBULUS

Isteţ a fost la minte băiatul meu, Chrysalus,
Lăsând bănuţii-n seama acelui om bogat.
Din mâna lui, nici vorbă, când vrem, atunci îi luăm.

CHRYSALUS

Să nu crezi că te face o clipă să aştepţi;
În chiar ziua sosirii acolo, capeţi banii.

NICOBULUS

(aparte)

La anii mei crezusem c-am isprăvit cu marea
Şi niciodată-n viaţă n-am să mai urc pe-o navă.
Dar, vrând-nevrând, văd bine că nu e cu putinţă,
Din pricina acelui fiu al lui Archidamas.

(Către Chrysalus.)

Dar unde-i Mnesilochus, băiatul meu?

CHRYSALUS

S-a dus
În for, ca să salute prietenii şi zeii.

---

[1] În realitate, magistraţii interveneau, în numele poporului, ca martori sau chezaşi. Chrysalus nu se mulţumeşte însă numai cu mărturia lor, ci invocă tot poporul.

NICOBULUS

Mă duc şi eu pe-acolo, şi poate-l întâlnesc.

(Iese.)

CHRYSALUS

(singur)

Şi-a luat povara-n cârcă şi-o duce frumuşel.
A fost urzeala bună şi am ţesut-o bine
Şi priincios iubirii stăpânului cel tânăr.
El are-acum putinţă să ia câţi bani pofteşte,
Şi tatălui să-i deie cât vrea şi-i place lui.
Tocma-n Efes bătrânul porni-va după bani;
Iar noi în toată legea pe-aici o să petrecem,
De nu cumva bătrânul ne ia cu el, pe mine
Şi pe băiat. Ce iureş am trage-n lipsa lui!
Dar ce-are să se-ntâmple când va afla isprava?
Când o să-şi dea el seama c-a alergat degeaba,
C-am cheltuit comoara, de mine ce s-alege?
Pe Hercle! cred că-ndată ce pune iar piciorul
În casă, din Chrysalus mă schimbă-n Crucisalus,
Pe Hercle! dac-o face, o şterg în lumea largă.
Şi dacă iar mă-nhaţă, să mi-l trăsnească zeii;
El are vergi o groază, eu am spinarea groasă.
Mă duc la Mnesilochus să-i spun ce-am pus la cale
Cu banii; pe deasupra, c-a fost găsită Bacchis.

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

LYDUS

(singur, ieşind de la Bacchis)

Deschideţi uşa mai degrabă, să părăsesc infernu-acesta;
Că n-aş putea să-i dau alt nume, de vreme ce, intrând aici,
Îţi moare până şi speranţa de-a mai rămâne om cinstit.
Bogată,-mbelşugată casă în tot ce pierde tinereţea...[1]
Din faţa groaznicei privelişti, cutremurat, la fugă-am luat-o
Vrei să rămân-o taină totul? Vrei, Pistoclerus, să ascund
De tatăl tu desfrâul, lenea şi cheltuielile-ţi neroade,
Când poţi să-l pierzi pe el, pe mine, când tu şi-amicii tăi vă pierdeţi
În mlaştina destrăbălării, a josniciei şi necinstei?
Ruşine nu ţi-a fost de mine, de faptele-ţi neruşinate,
Care se-ntorc asupra noastră, părinţi, prieteni, toţi ai casei,
Şi ne acoperi de ocară pe cât la rându-ţi te acoperi?

---

[1] În continuare se presupune o lacună de mai multe versuri, în care Lydus, povestind probabil ce a văzut în casa Bacchidelor, îşi motivează astfel furia şi fuga.

Dar până să ne-ajungă răul, alerg la tatăl tău şi-i spun.
Îmi iau o piatră de pe suflet făcându-l să-şi deschidă
ochii
Şi trimiţându-l să te scoată din mlaştina în
care-aluneci.[1]

(Intră în casa lui Philoxenus.)

SCENA II

MNESILOCHUS

(singur, venind din direcţia forului)

M-am tot gândit în vremea asta şi tot mi-am întărit
părerea
Că numai bunii zei din ceruri pot fi, ei singuri, mai
presus
De-un bun, adevărat prieten; de asta singur m-am
convins.
Când am plecat de-aici, pe mare – doi ani acuma
se-mplinesc –
Trimis-am din Efes scrisoare prietenului Pistoclerus
Cerându-i să-mi găsească draga, pe Bacchis. Ca să aflu
astăzi
Că mi-a găsit-o; marea veste mi-a dat-o sclavul meu,
Chrysalus.
Şi tot el l-a-nşelat pe tata cu aurul, de dragul meu,

[1] Unii editori găsesc explicaţia repetiţiilor şi inconsecvenţelor acestui monolog în interpolările unor copişti şi în eventualele lacune ale originalului (vezi şi nota anterioară), iar alţii în însăşi emoţia şi indignarea lui Lydus.

Ca să m-ajute în iubire. (Dar, iată,-l văd venind afară.)[1]
Pe legea mea, e lucru josnic să fii nerecunoscător.
Mai bine uită-l pe nemernic, decât pe cel ce-ţi face-un bine.
Risipitor fii, mai degrabă, decât nerecunoscător.
E-ngăduit de oameni primul, al doilea – nici de ticăloşi.
O pricină ca să iau seama şi bine să-mi veghez purtarea.
Şi pentru tine, Mnesilochus, o probă-ncepe, numai tu
Poţi să arăţi cum eşti şi cum nu: bun, rău – alege, cum te vrei;
Drept sau nedrept, zgârcit sau darnic, de bună sau de rea-credinţă.
Nu-ngădui să te întreacă-n mărinimie sclavul tău.
Să ştii că tot ce faci, se află. Dar, iată-l, vin afară tatăl
Şi sfetnicul lui Pistoclerus; vreau să-i ascult de-aici o vreme.

(Se retrage spre fundul scenei, în aşa fel încât să nu fie zărit de ceilalţi.)

SCENA III

LYDUS, PHILOXENUS, MNESILOCHUS

LYDUS

Azi am să văd eu dacă-ţi bate o inimă curată-n piept.
Urmează-mă.

---

[1] Emistih rău plasat în text. Logica desfăşurării monologului lui Mnesilochus ar fi cerut un emistih cu înţelesul: "n-am să fiu nerecunoscător". Este posibil ca şi acest monolog să fi fost prelucrat şi scurtat ulterior.

PHILOXENUS

Să merg cu tine? Şi unde?

LYDUS

La aceea care
Îţi pierde şi-ţi azvârle fiul, singurul fiu, în hăul morţii.

PHILOXENUS

Stai, Lydus, ia-o-ncet; e calea cea mai cuminte
şi-nţeleaptă.
În loc să ne mirăm că face, la anii lui, o nebunie,
Să ne mirăm dacă n-ar face-o: şi eu pe vremuri, le
făceam.

LYDUS

Vai mie! ţi-ai pierdut băiatul cu-ngăduinţa ta smintită.
L-aş fi păstrat pe calea dreaptă şi-ntru virtute, fără tine;
Şi dacă astăzi Pistoclerus e-un desfrânat, tu, numai tu
eşti
De vină.

MNESILOCHUS

(aparte)

Zei fără de moarte, vorbesc de bunul meu prieten.
Ce pricini îl silesc pe Lydus de Pistoclerus să se plângă?

PHILOXENUS

E-o toană tinerească, Lydus; se zbenguie şi el o vreme.
Curând, să-l vezi cum se dezgustă, curând de tot. Fii
iertător;

Vezi să nu facă cine ştie ce neghiobie, şi dă-i pace.

LYDUS

Nu, cât trăiesc n-am să-i îngădui nici cea mai mică
desfrânare.
Dar tu, mă rog, tu, care-i aperi cu-atâta foc destrăbălarea,
Călăuzit ai fost de-aceleaşi învăţături în tinereţe?
La douăzeci de ani, îmi pare că nu aveai îngăduinţă
Să te răzneşti c-un pas de sfetnic ieşind din casa
părintească.
De-ajungeai cumva la şcoală naintea soarelui, în zori,
Primeai o straşnică pedeapsă de la magistru, mi se
pare.
Şi după răul ăsta-mi pare că mai venea şi-al doilea rău;
Elev şi sfetnic, laolaltă, primeau dojana tuturor.
La şcoală se-nvăţa bătaia în pumni, şi lupta, şi zvârlitul
Cu discul, suliţa, şi mingea, nu dragostile şi sărutul;
Acolo vieţuia un tânăr, nu-n locurile de pierzare.
Iar de la hipodrom şi şcoală, îndată ce soseai acasă,
C-un şorţ şi-ncins la brâu, pe scaun te-aşezai lângă
magistru;
Şi dacă la citit vreodată te poticneai în vreo silabă,
Te-nvineţeai pe toată pielea ca-mbrăcămintea unei doici.

MNESILOCHUS

(aparte)

Eu sunt pricina că-mi îneacă prietenul în vorbe rele;
El n-are vină; pentru mine e-atât de bănuit.

PHILOXENUS

Hei, Lydus,
Acuma-s alte obiceiuri.

LYDUS

Nu prea le ştiu, se vede treaba.
Odinioară cereai votul poporului, cinstirea lumii,
Cât încă te aflai în grija cinstitului îndrumător.
Azi, dacă-atingi c-un vârf de deget un maimuţoi de
şapte ani,
Îţi sparge capul cu tăbliţa, oricât i-ai fi de-ndrumător.
Te plângi părintelui, şi iată ce-i spune fiului acesta:
„Te apăr eu, c-al meu eşti doară, cât nu poţi singur să
te aperi".
Şi mi ţi-l ia la rost pe sfetnic: „ Ascultă, nătărău bătrân,
Să nu te prind că baţi copilul dacă s-arată inimos".
Şi pleacă sfetnicul, cu capul că un opaiţ răsucit.
Deci, tribunalu-a dat sentinţa. Şi-atunci cum poate
bietul sfetnic
Să-l ţină-n mână pe discipol, când el e primul pedepsit?

MNESILOCHUS

(aparte)

Nimicitoare imputare. Şi, după câte-l înţeleg,
Mira-m-ar dacă Pistoclerus nu l-a stâlcit în pumni pe
Lydus.

LYDUS

(zărindu-l pe Mnesilochus)

Ah, dar pe cine văd acolo, în faţa uşii? Philoxenus,
Mi-i cea mai scumpă întâlnire, afar' de-a zeilor
preascumpi.

PHILOXENUS

Ce, cine-i?

LYDUS

Mnesilochus, bunul prieten (al lui Pistoclerus.)[1]
Deşi nu-i seamănă, căci nu e, ca el, un stâlp de lupanar.
Nicobulus, preafericite, ce mai vlăstar ai tu pe lume!

PHILOXENUS

Bun întâlnişul, Mnesilochus; vii sănătos, şi mult mă
bucur.

MNESILOCHUS

Iubi-te-ar zeii, Philoxenus.

LYDUS

Frumoasă creştere-a primit;
S-a dus pe mări să-şi crească-avutul, şi poartă grija
de-ale casei;
Ascultă, fără se crâcnească, de vrerea tatălui mereu.
Prieten e cu Pistoclerus de mult, de când erau copii;

---

[1] Lacună în original; text presupus.

Nu cred să aibă nici trei zile mai multe unul decât cellalt;
Dar cât priveşte-nţelepciunea, treizeci de ani îi osebesc.

PHILOXENUS

Ci nu da buzna să-l învinui prea mult pe fiul meu.

LYDUS

Ia taci;
Eşti un neghiob, dacă nu-ngădui să muşc din cel muşcat de rele.
I-aş da pe mâini nefericirea-mi, dar nu strânsura mea de-o viaţă.

PHILOXENUS

De ce?

LYDUS

Ar mânui-o-atâta, că n-aş mai fi nefericit.

MNESILOCHUS

Cu ce te-a supărat elevul, preabunul meu prieten, Lydus?

LYDUS

Pierdut e-al tău prieten.

MNESILOCHUS

Zeii să-l apere!

LYDUS

Aşa-i cum spun.
Eu i-am văzut, eu, desfrânarea, nu după vorbe ţi-l
învinui.

MNESILOCHUS

Dar ce-a făcut?

LYDUS

De-o curtezană, nedemn, s-a-ndrăgostit.

MNESILOCHUS

Ei, taci!

LYDUS

De o vâltoare nesătulă, vai, care-nghite tot ce prinde.

MNESILOCHUS

Şi unde locuieşte?

LYDUS

Colo.

MNESILOCHUS

De unde poate fi?

LYDUS

Din Samos.

MNESILOCHUS

Şi cum o cheamă?

LYDUS

Bacchis.

MNESILOCHUS

Lydus, geşeşti, să ştii: cunosc povestea;
L-învinui pe nedrept, căci nu e întru nimica vinovat.
A împlinit doar rugămintea şi-a ajutat, doar, cu credinţă
Un bun prieten şi tovarăş; dar nu s-a-ndrăgostit, să ştii.

LYDUS

Ca să-ţi ajuţi un bun prieten, şi rugămintea-i
să-mplineşti,
Iei pe genunchii tăi femeia, şi-o laşi apoi să te sărute?
Nu se găseşte altă cale să împlineşti o rugăminte
Fără să-i strângi în palmă sânii şi fără să-i striveşti
guriţa?
Şi tot ce l-am văzut că face, şi mi-e ruşine să vă spun,
De-atâtea ori plimbându-şi mâna sub rochia acelei
Bacchis,
În faţa mea, făr' de ruşine şi fără... ce să mai vorbesc?
Vai, ne-am pierdut: eu, un discipol, tu, un prieten, el,
un fiu.
Căci e pierdut pe veci, socot eu, cel care şi-a pierdut
ruşinea.
Ce vreţi să vă mai spun? Pesemne dacă-aş fi zăbovit
mai mult,

Să urmăresc mai pe-ndelete, cum se pusese el pe treabă,
Aş fi văzut mai multe lucruri, nici mie şi nici lui pe voie.

MNESILOCHUS

(aparte)

O, drag prieten, mă dai morţii! Şi eu pe gânduri să mai stau
Dacă ucid sau nu femeia? Mai bine mă ucid pe mine.
Să nu se afle-n toată lumea niciun prieten credincios?

LYDUS

(către Philoxenus)

Vezi cât îl supără purtarea fiului tău, ce-i e prieten,
Vezi cât de-ndurerat e, bietul, şi cât se chinuie de tare?

PHILOXENUS

Te rog încearcă, Mnesilochus, să-l domoleşti şi să-l îndrepţi.
Salvează un prieten, ţie, şi mie-un fiu.

MNESILOCHUS

E tot ce vreau.

LYDUS

(către Philoxenus)

Cred c-ar fi bine, dacă-ngădui, să merg cu el şi să-l ajut.

PHILOXENUS

Şi singur poate, Mnesilochus, veghează tu,
muştruluieşte-l;
Ne face neamul de ocară, pe toţi: prieteni şi părinţi.
În tine-mi pun toată speranţa. Să mergem, Lydus.

LYDUS

Te urmez.

SCENA IV

MNESILOCHUS

(tulburat)

Nu, nu mai ştiu pe cine să-l socotesc duşman
Mai de temut: pe Bacchis, ori bunul meu prieten?
Îi place Pistoclerus? Să şi-l păstreze; fie.
Să nu-i căşune însă necazuri fără număr.
Nu vreau să creadă nimeni în jurământul meu,
Dar am să dau atâtea dovezi că... o iubesc.
Şi n-am să-i las prilejul să-şi bată joc de mine.
Mă furişez în casă, iau nişte bani de-ai tatii,
Să-i dărui ei. Găsesc eu mulţimi de răzbunări.
A mea va fi, chiar dacă... mi-l sărăcesc pe tata.
Dar sunt întreg la minte şi sănătos la cap
De-mi fac astfel de planuri şi-o iau nainte vremii?
Pe Hercle! îmi închipui că bine ştiu ce ştiu;
Deşi mai mult mi-ar place, în loc s-o-mbogăţesc

Chiar şi cu-n fulg din biată agoniseala mea,
S-ajung cel mai nemernic dintre calicii lumii.
Nu, n-am s-ajung vreodată bătaia ei de joc;
Sunt hotărât, pe Pollux! să-i dau toţi banii tatii,
Şi când n-o mai rămâne în punga mea un sfanţ,
Degeaba mi-ar mai face ochi dulci; ar însemna
Să mângâie, deasupra mormântului, un mort.
(Dar şi mai mult mi-ar place, în loc s-o dăruiesc
Chiar şi cu-n fleac, sporindu-i cât de puţin avutul,
Să mor ca un nemernic, strivit de sărăcie.)[1]
Sunt hotărât pe dată să-i dau toţi banii tatii.
Şi îl mai rog să-l ierte pe bunul meu Chrysalus,
Că, vrând să-mi facă-un bine, l-a păcălit cu banii.
Cinstit e să mi-l apăr din răsputeri, de vreme
Ce pentru mine minte.

(Către sclavii care i-au cărat bagajele.)

Urmaţi-mă, băieţi.

(Intră în casă.)

SCENA V

PISTOCLERUS

(ieşind de la Bacchis, căreia i se adresează la început)

Nu, Bacchis, nu am alte treburi, decât să-ţi împlinesc
porunca:
Îl caut doar pe Mnesilochus şi ţi-l aduc într-o clipită.

---

[1] Versuri adăugate, probabil, de copişti.

Nu-l înţeleg, i-am dat de veste, şi dacă vestea mi-a primit-o,
Ce-l face să-ntârzie-atâta? Mă duc să văd, e poate-acasă.

SCENA VI

MNESILOCHUS, PISTOCLERUS

MNESILOCHUS

(fără să-şi vadă prietenul)

Aşa, i-am dat toţi banii tatii. Acum aş vrea, când suflă vântul
Prin punga mea, să-mi iasă-n cale femeia care m-a trădat.
Ce greu s-a-nduplecat bătrânul să-i dea iertare lui Chrysalus!
I-am smuls făgăduiala, totuşi, că nicio pică n-o să-i poarte.

PISTOCLERUS

(văzându-l pe Mnesilochus)

Nu-mi văd prietenul acolo?

MNESILOCHUS

Duşmanul meu să fie-acela?

PISTOCLERUS

(zâmbitor)

Ba el e.

MNESILOCHUS

(încruntat)

El e. Să-l întâmpin.

PISTOCLERUS

Alerg la el, să-l văd, să-l pipăi.

(Bucuros.)

Bine-ai venit, o, Mnesilochus!

MNESILOCHUS

(rece)

Salut.

PISTOCLERUS

De buna ta venire,

Te chem la masă.

MNESILOCHUS

Nu mă-nghesui la mese ce-ntărâtă fierea.

PISTOCLERUS

Te-a supărat vreun oarecine când ai venit?

MNESILOCHUS

O, foarte tare.

PISTOCLERUS

Nu-mi spui şi cine-anume?

MNESILOCHUS

Unul pe care l-am crezut prieten.

PISTOCLERUS

Neistovitul soi de oameni pe care-i socoteşti prieteni,
Ca să-i descoperi dintr-odată înşelători şi mincinoşi,
Isteţi la vorbă,-nceţi la faptă şi de-o credinţă
schimbătoare.
Ei pizmuiesc cu bună ştiinţă orice izbândă-a celorlalţi,
Şi ştiu cu teamă să se pună la adăpost de orice pizmă.

MNESILOCHUS

Cunoşti pesemne-astfel de oameni de-i zugrăveşti atât de
bine.
Dar uiţi să spui că răutatea lor înşişi li se-ntoarce-n rău.
Prieteni n-au pe nicăierea, duşmani – oricând, şi
pretutindeni.
Pe ei se-nşeală, prostănacii, crezând că-nşală toată
lumea.
Şi eu am tras-o cu-n prieten, un fel de-al doilea eu al
meu.
N-a stat pe gânduri o clipă să-mi facă răul cel mai
mare,
N-a pregetat să pună mâna pe tot ce mă făcea bogat.

PISTOCLERUS

Un ticălos fără pereche.

MNESILOCHUS

Şi eu îl socotesc la fel.

PISTOCLERUS

Pe Hercle! spune, cum îl cheamă?

MNESILOCHUS

Îţi e prieten, şi-l iubeşti.
Altminteri, îţi ceream, firește, să mă răzbuni tu,
căşunându-i
Tot răul cu putinţă.

PISTOCLERUS

Spune-mi care i-i numele; şi fă-mă
Cel mai nemernic dintre oameni de nu ţi-l pedepsesc
cum vrei.

MNESILOCHUS

E un netrebnic; dar, pe Hercle! îţi e prieten.

PISTOCLERUS

Tocmai, spune-mi
Care i-i numele; n-am suflet pentru prietenii netrebnici.

MNESILOCHUS

Ei bine, dacă-mi ceri atâta, n-am încotro, îţi spun pe faţă:
Tu m-ai pierdut, o, Pistoclerus, şi mi-ai pierdut
prietenia.

PISTOCLERUS

Ce-nseamnă asta?

MNESILOCHUS

Ce? Scrisoare nu ţi-am trimis eu din Efes,
Cerându-ţi să-mi găseşti iubita?

PISTOCLERUS

E-adevărat, şi ţi-am găsit-o.

MNESILOCHUS

Şi n-o fi fost, poate,-n Atena atâtea alte curtezane
Pe placul tău, ci numai una, încredinţată cinstei tale,
De te-ai legat de fata asta, spre paguba şi jalea mea?

PISTOCLERUS

Tu eşti zănatic?

MNESILOCHUS

Mi-a spus totul sfetnicul tău; să nu tăgădui.
Ah, mi-ai luat viaţa.

PISTOCLERUS

Pune capăt ocării tale fără rost.

MNESILOCHUS

Răspunde-mi; o iubeşti pe Bacchis?

PISTOCLERUS

Sunt două Bacchis, dragul meu.

MNESILOCHUS

Ei, cum sunt două?

PISTOCLERUS

Amândouă surori.

MNESILOCHUS

Acuma râzi de mine.

PISTOCLERUS

Ah, dacă te-ndoieşti de buna-mi credinţă, uite,-acum te iau
În cârcă şi te duc la ele.

MNESILOCHUS

Nu, nu, merg singur; stai cuminte.

PISTOCLERUS

(împingându-l)

Nu stau, şi nu vreau să mă bănui aşa,-n prostie.

MNESILOCHUS

Te urmez.

(Intră amândoi la Bacchis.)

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

PARAZITUL, BĂIATUL, PISTOCLERUS

PARAZITUL

Sunt parazitu-acelui mişel de militar
Ce şi-a adus iubita cu sine-aici, din Samos.
Şi mă trimite-acuma să-i spun acelei fete
Că ori plăteşte banii, ori îl urmează-ndată.

(Către băiat.)

Ai dus-o pân-acasă, băiete, mai nainte;
Ştii unde stă, mi-nchipui; te du să-i baţi în uşă.

(Băiatul înaintează şi bate.)

Vino-ndărăt, potaie. Cum bate, secătura!
Să-nfulece o pâine de trei picioare ştie,
Dar nu să bată-n uşă.

(Bate el, cu putere.)

E-acasă cineva?
Hei, nu-i acasă nimeni? Deschide careva?
Hei, nu ieşiţi?

PISTOCLERUS

(ieşind)

Ce-i asta? Ce ai, de baţi aşa?
Ce ţi-a venit? Ce furii te-au apucat, de vrei

Să îţi încerci puterea pe uşile străine?
Aproape-ai sfărâmat-o. Vorbeşte,-acum, ce vrei?

PARAZITUL

Salut, preachipeş tânăr.

PISTOCLERUS

Salut. Pe cine cauţi?

PARAZITUL

Pe Bacchis.

PISTOCLERUS

Care-anume?

PARAZITUL

Nu ştiu decât de Bacchis.
Trimis de Cleomachus, un militar, am fost
Să-i spun că ori plăteşte acele două sute
De filippi, ori azi pleacă-n Elatia cu el.

PISTOCLERUS

Nu vrea, şi n-o să plece. Aşa să-i duci răspunsul.
Pe altul, nu pe dânsul iubeşte-acuma. Du-te.

PARAZITUL

Văd că eşti pus pe harţă.

PISTOCLERUS

Şi vrei să-mi vezi harţagul?
Ia, ştii, fereşte-ţi mutra, căci mă furnică pumnul.
Iar cine nu-l cunoaşte sparge-măsele-i spune.

PARAZITUL

(aparte)

Din câte bag de seamă, cuminte-i să iau seama,
Să nu mă lase fără sparge-alune-n gură.

(Tare, către Pistoclerus.)

Atunci să-i duc răspunsul, dar tu răspunzi de toate.

PISTOCLERUS

Ce-ai zis?

PARAZITUL

Că-i duc răspunsul.

PISTOCLERUS

Dar cine eşti tu? spune-mi.

PARAZITUL

Sunt platoşa acelui războinic.

PISTOCLERUS

Tare-i jalnic,
Pesemne, dacă poartă o platoşă ca tine.

PARAZITUL

Umflat de supărare veni-va.

PISTOCLERUS

Poate crapă.

PARAZITUL

Mai vrei ceva?

PISTOCLERUS

E vremea s-o ştergi; îţi prinde bine.

PARAZITUL

Salut, sparge-măsele!

PISTOCLERUS

Tu, platoşă, salut!

(Parazitul iese.)

Se-ncurcă bine treaba, şi nu ştiu ce să-l sfătui
Pe dragul meu prieten ca să-şi păstreze draga:
Îi dete, la mânie, lui taică-su toţi banii,
Şi n-are să-l plătească pe militar acuma.
Dar să mă trag deoparte, căci se deschide uşa.
Mâhnit mai vine-afară sărmanul Mnesilochus.

(Se retrage spre fundul scenei.)

SCENA III

MNESILOCHUS, PISTOCLERUS

MNESILOCHUS

(fără să-l vadă pe Pistoclerus)

Sunt grosolan, năuc, obraznic, neîmblânzit, necugetat,
Sunt fără cumpăt şi măsură, un om nedrept şi fără cinste,
Nestăpânit, de rea-credinţă, nesuferit şi urâcios,
Cu-o fire tare păcătoasă; am toate relele pe care
Le-aş vrea la alţii. Cine-ar crede? E groaznic lucru să nu meriţi
Nici zeii să-ţi dea ocrotire, nici oamenii să te iubească.
Duşmani eu merit, mai degrabă, decât prieteni credincioşi.
Oricâte nume rele cu mişelie-apasă
Pe cei mai răi din oameni, le merit eu pe toate,
Că,-ndrăgostit, şi aur având pe mână,-am fost
În stare să-l dau tatii. Nu singur m-am pierdut?
Ţi-am prăpădit strădania, Chrysalus.

PISTOCLERUS

(aparte)

Să-i dau puţin curaj; mă duc la el.

(Bătându-l pe umăr pe Mnesilochus.)

Ce faci tu, Mnesilochus?

MNESILOCHUS

(clătinând, disperat, din cap)

Sunt pierdut.

PISTOCLERUS

Să ne ferească zeii.

MNESILOCHUS

Sunt pierdut.

PISTOCLERUS

Nu taci, nerodule?

MNESILOCHUS

De ce să tac?

PISTOCLERUS

Nu eşti întreg la minte.

MNESILOCHUS

Sunt pierdut.
De-ai şti ce remuşcări mă-ncearcă, de-ai bănui
ce rău îmi pare.
Cum de-am putut eu să te bănui? Ca prostul
m-am purtat cu tine.

PISTOCLERUS

Curaj.

MNESILOCHUS

De unde să mi-l capăt? Nici cât un mort nu preţuiesc.

PISTOCLERUS

S-a-nfăţişat să ceară banii un om de-al militarului;
Dar i-am trântit eu nişte vorbe şi-atât de bine l-am primit,
Că n-a văzut pe unde-a şters-o.

MNESILOCHUS

La ce mi-e de folos? Ce pot
Să fac? N-am bani şi n-am scăpare; ştiu că tot vine să mi-o ia.

PISTOCLERUS

De-aş avea eu, n-aş sta pe gânduri.

MNESILOCHUS

Mi-ai da, ştiu bine; te cunosc.
O, dacă n-ai iubi tu însuţi, în tine mi-aş fi pus nădejdea.
Dar şi pe tine, drag prieten, apasă-atâta cheltuială.
Cum să-mi alunge sărăcia un om sărac, la fel ca mine?

PISTOCLERUS

Ia taci: eu cred c-o să ne vină vreun zeu în ajutor.

MNESILOCHUS

Poveşti.

(Vrea să plece.)

PISTOCLERUS

(oprindu-l)

Stai, nu pleca.

MNESILOCHUS

De ce?

PISTOCLERUS

Speranţa ia-nfăţişarea lui Chrysalus.

SCENA IV

CHRYSALUS, MNESILOCHUS, PISTOCLERUS

CHRYSALUS

(fără să-i vadă pe cei doi tineri)

Îmi merit greutatea-n aur, statuie chiar, turnată-n aur.
Isprăvi am săvârşit azi două şi mâna-am pus pe două
prăzi.
Ce l-am jucat pe bătrânelul, şi cum s-a mai lăsat jucat!
A fost viclean, dar mai viclean am fost,
L-am învârtit pe deget şi m-a crezut în totul.
Prin mine, iubăreţul lui vlăstar,
Tovarăş de ospeţe, de chefuri şi desfrâu,
Cu o comoară, demnă de-un rege, s-a ales
Şi, fără să-mprumute, îşi căptuşeşte punga.

Să nu-mi vorbiţi de Syrus[1], de Parmeno[2],
ce-abia
Îşi păcălesc stăpânii cu două mine[3], trei.
Nimic mai rău pe lumea asta decât un sclav greoi şi
searbăd:
El trebuie mereu să aibă o minte sprintenă, vioaie.
Un ban nu strică nimeni pe omul ce nu ştie
Să facă, deopotrivă, şi binele, şi răul.
Mişel între mişei să fie, hoţ între hoţi, să ia ce poate.
Să-şi schimbe pielea, când se cere să fie om de omenie;
Bun cu cei buni să se arate, şi rău, ca fiara, cu cei răi.
Pe scurt, să-şi potrivească firea după cum
cere-mprejurarea.
Acum aş vrea să aflu cât aur a păstrat
Stăpânul pentru sine şi cât a dus acasă.
De-ar fi isteţ, şi-ar spune că-i Hercul tatăl lui;
I-ar dărui o parte şi nouă şi-ar păstra[4].
Dar iată-l, fericită întâmplare.

(Către Mnesilochus care se apropie cu capul plecat.)

Stăpâne, ţi-a căzut vreun ban pe jos
De umbli-aşa, cu ochii în pământ?
De ce voi sunteţi negri şi-ntunecaţi la chip?
Nu-mi place;-aveţi ceva pe suflet. De ce niciunul
nu-mi răspundeţi?

1_2 Nume de sclavi şireţi din comediile vremii.

3 Mină – monedă greccască valorând 100 drahme.

4 Romanii obişnuiau să ofere lui Hercule a zecea parte din prada lor de război.

MNESILOCHUS

Chrysalus, sunt pierdut.

CHRYSALUS

Nu cumva oprit-ai aur cam puţin?

MNESILOCHUS

Puţin, zici tu? Zi, mai degrabă, mult mai puţin decât puţin.

CHRYSALUS

Cum, găgăuţă, când eu însumi, prin iscusinţa mea, ţi-am dat
Prilejul ca din tot bănetul să iei cât vrei şi cât îţi place,
Te-ai mulţumit cu cât se prinde în vârful degetelor, spune?
Tu n-ai ştiut că prinzi o dată un astfel de prilej în viaţă?

MNESILOCHUS

Greşeşti.

CHRYSALUS

Tu ai greşit, de vreme ce n-ai vârât în sac tot braţul.

MNESILOCHUS

Poţi mult mai mult să mă învinui când ai să-mi ştii
întreaga vină.

Vai, sunt pierdut.

CHRYSALUS

Astfel de vorbe nimica bun nu prevestesc.

MNESILOCHUS

Sunt mort.

CHRYSALUS

Cum asta?

MNESILOCHUS

I-am dat tatii tot aurul, pân' la un ban.

CHRYSALUS

I-ai dat toţi banii?

MNESILOCHUS

Da.

CHRYSALUS

Toţi banii?

MNESILOCHUS

Până la unul.

CHRYSALUS

Suntem morţi.
Ci spune-mi cum ai fost în stare să săvârşeşti prostia asta?

MNESILOCHUS

I-am bănuit, pe el,

(arătându-l pe Pistoclerus)

pe Bacchis, că mă înşală amândoi,
Şi-n deznădejdea mea, Chrysalus, m-am dus la tata şi i-am dat
Toţi banii, toţi.

CHRYSALUS

Şi dându-i banii lui taică-tu, cam ce i-ai spus?

MNESILOCHUS

Că mi i-a dat pe dată fiul lui Archidamas.

CHRYSAMUS

Deci aşa!
Aşa l-ai răstignit pe cruce, cu vorba asta pe Chrysalus.
Cum oi da ochii cu bătrânul, cum pune gâdele pe mine.

MNESILOCHUS

Fierbinte l-am rugat pe tata...

CHRYSALUS

(întrerupându-l)

Să facă-ntocmai cum zic eu?

MNESILOCHUS

Ba niciun rău să nu-ţi căşune, ori să-ţi păstreze
supărare;
Şi nu l-am domolit prea lesne. Acum, ajută-mă,
Chrysalus...

CHRYSALUS

Cum să te-ajut?

MNESILOCHUS

Găsind o cale să mi-l învălui iar pe tata.
O, născoceşte, plăsmuieşte ceva, croieşte, încleiază,
Dă-i gata ştiinţa prin ştiinţă şi ia-i bănuţii îndărăt.

CHRYSALUS

Mi-e tare greu, nu-mi stă-n putere.

MNESILOCHUS

Încearcă, şi-o să-ţi fie lesne.

CHRYSALUS

Cum lesne, oare, când bătrânul m-a prins odată cu
minciuna?
De-i spun acum să nu mă creadă, abia că nu mi-ar da
crezare.

MNESILOCHUS

De-ai fi putut s-auzi, Chrysalus, ce-a zis de tine-n faţa mea !

CHRYSALUS

Ei, ce-a zis?

MNESILOCHUS

Dacă tu i-ai spune că soarele e soare, el
L-ar crede lună, şi de-ai spune că ziua-i zi, ar crede-o noapte.

CHRYSALUS

(atins)

Atunci, îi şterg oleacă nasul, ca să-l învăţ cum să vorbească.

PISTOCLERUS

Şi noi – ce porunceşti să facem?

CHRYSALUS

Voi? Dragoste, nimic mai mult.
Cât despre aur, n-aveţi teamă; să-mi cereţi, şi vă dau oricât.
De ce m-aş mai numi Chrysalus[1], când n-aş şti aurul să-l scot?

[1] Chrysalus s-ar traduce, din elină, prin *cel care ia aur.*

Ci spune-odată **Mnesilochus**: cam cât ţi-ar trebui?
Vorbeşte.

MNESILOCHUS

Vreau filippi două sute, preţul cerut de militar pe
Bacchis...

CHRYSALUS

Ţi-i dau.

MNESILOCHUS

Şi vreau, de cheltuială...

CHRYSALUS

Stai uşurel, s-o luăm pe rând:
Doar după ce-ncheiem o treabă ne-om osteni şi cu
cealaltă.
Pe două sute,-ntâi, de filippi trag cu balistele-n bătrân.
Şi după ce-i fac turnul ţăndări şi zidul greu, de apărare,
Năvală dau, ca printr-o poartă, în şubreda cetate veche.
O cuceresc, şi cu penelul din ea putea-veţi bani să
scoateţi,
Nădăjduiesc.

PISTOCLERUS

Vieaţa noastră e toată-n mâna ta, Chrysalus.

CHRYSALUS

Dă fuga pân-aci, la Bacchis, şi adu-mi iute, Pistoclerus...

PISTOCLERUS

Ce?

CHRYSALUS

Un condei, tăbliţe, ceară şi nişte sfoară.

PISTOCLERUS

Îţi aduc.

(Intră în casa Bacchidelor.)

MNESILOCHUS

Ce vrei să faci? Îmi spui şi mie?

CHRYSALUS

Tu, spune,-ai poruncit ospăţul?
Şi spune, doar voi doi v-aşterneţi, trei – cu frumoasa
ta – la chef?

MNESILOCHUS

Aşa cum zici.

CHRYSALUS

Dar Pistoclerus n-are-o iubită?

MNESILOCHUS

O, ba da.
Sunt două Bacchis; el iubeşte pe una, eu pe sora ei.

CHRYSALUS

Ce tot spui tu?

MNESILOCHUS

Câţi vom petrece?

CHRYSALUS

Şi unde aşeza-veţi masa

Cu două paturi?

MNESILOCHUS

Ce rost are să ştii şi asta?

CHRYSALUS

Are; spune.

Nu ştii ce vreau să pun la cale, ce lovitură pregătesc.

MNESILOCHUS

Dă-mi mâna, vino până-n faţa acestei uşi. Priveşte-n casă.

(Deschide uşa şi arată interiorul casei Bacchidelor.)

CHRYSALUS

Ah, locuşorul e-o minune şi-n totul-tot cum îl dorisem.

PISTOCLERUS

(aducând tăbliţele)

Când slujitorii sunt destoinici, poruncile se-ndeplinesc.

CHRYSALUS

Şi ce-ai adus?

PISTOCLERUS

Din cât se vede, tot ce mi-ai poruncit s-aduc.

CHRYSALUS

(către Mnesilochus)

Ia repede condeiu-n mână şi ia tăbliţele.

MNESILOCHUS

Şi-acum?

CHRYSALUS

Te-apuci frumos să scrii pe ele. Vreau să scrii tu şi nimeni altul,
Ca taică-tu, citind scrisoarea, să recunoască mâna ta.
Hai, scrie.

MNESILOCHUS

Ce să scriu?

CHRYSALUS

Urează-i, întâi, deplină sănătate.

PISTOCLERUS

De ce să nu-i ureze-o boală ucigătoare? –Ar fi mai bine.

CHRYSALUS

Să nu-ntrerupi.

MNESILOCHUS

Am scris urarea.

CHRYSALUS

Ce-ai scris?

MNESILOCHUS

„Deplină sănătate,
Ca fiu, urează Mnesilochus tatălui său."

CHRYSALUS

Acuma scrie:
„Mă bombăne mereu Chrysalus şi-mi scoate ochii,
dragă tată,
Din pricină că ţi-am dat banii şi n-am vrut să te-nşel
nicicum".

PISTOCLERUS

Dă-i timp să scrie.

CHRYSALUS

Ai nevoie de mână repede-n iubire.

PISTOCLERUS

A lui e repede, pe Hercle! când pierde banii, nu la scris.

MNESILOCHUS

(către Chrysalus)

Am scris; urmează.

CHRYSALUS

„Dragă tată, fereşte-te cum ştii de el,
Că-i umblă mintea să te-nşele, ca să te lase fără bani;
Şi nu se teme de izbândă."

(Mnesilochus se opreşte şi se uită la el mirat.)

Acuma, scrie mai departe.

MNESILOCHUS

Dictează.

CHRYSALUS

„Gândul lui e, tată, să-mi dea toţi banii-aceştia mie,
Să-i prăpădesc la curtezane, trăind, grecește, în desfrâu.
Vezi, tată scump, să nu te-nşele; ia seama, nu
te-ncrede-n el."

MNESILOCHUS

Dictează.

CHRYSALUS

Vreau să mai adaugi...

MNESILOCHUS

Tu spune doar ce vrei să scriu.

CHRYSALUS

„Adu-ţi aminte, dragă tată, făgăduiala ce mi-ai dat;
Nu-l bate, nu: înhaţă-l numai şi ţine-l ferecat în casă."

(Către Pistoclerus.)

Acu dă-mi ceara, dă-mi şi sfoara.

(Către Mnesilochus)

Hai, leagă şi pecetluieşte.

MNESILOCHUS

Te rog să-mi lămureşti şi mie temeiul celor scrise-aici;
În tine-i ceri să nu se-ncreadă şi să te ferece în casă?

CHRYSALUS

Da, asta vreau. Nu-ţi vezi de tine, în loc să-mi porţi de grijă mie?
Iau totu-asupra mea, şi toate primejdiile, se-nţelege.

MNESILOCHUS

Hm, ai dreptate.

CHRYSALUS

Dă-mi scrisoarea.

MNESILOCHUS

Poftim.

CHRYSALUS

Şi-acum luaţi aminte.
Voi nu mai pierdeţi o clipită, ci aşezaţi-vă la masă,
Lângă iubite, fiecare – vă poruncesc, aşa vi-i rolul –
Şi, cum vă tolăniţi pe paturi, cum să şi-ncepeţi crunt
să beţi.

PISTOCLERUS

Şi, altceva, nimic?

CHRYSALUS

Ba iată: odată aşezaţi la masă,
Să nu ieşiţi nicicum afară, decât la semnul dat de mine.

PISTOCLERUS

Bun general eşti!

CHRYSALUS

Pân-acuma să fi golit vreo două cupe.

MNESILOCHUS

Dăm fuga.

CHRYSALUS

Vă jucaţi, deci, rolul; eu am să-l joc pe-al meu îndată.

SCENA V

CHRYSALUS

(singur)

Doar un smintit porneşte asemenea ispravă,
Şi mult mă tem că nu pot s-o duc până la capăt.
Dar până una alta să-ntărâtăm bătrânul.
Căci praful se alege de toată ticluiala,
Dacă nu-şi pierde firea de cum mă vede-n ochi.
Am să mi-l torc în voie şi-am să-l întorc pe dos.
Am să-l prăjesc pe cinste, ca pe năut[1], chiar azi.
Pe dinaintea uşii să ne plimbăm, şi-ndată
Ce iese, să-i şi punem scrisoarea asta-n mână.

SCENA VI

NICOBULUS, CHRYSALUS

NICOBULUS

(fără să-l vadă pe Chrysalus)

Atâta mi-i de ciudă, când îmi aduc aminte
Cum a putut să scape din gheara mea Chrysalus.

---

[1] Năutul prăjit şi, desigur, sărat era o mâncare atât de căutată şi de răspândită printre oamenii de rând din Italia şi Grecia, încât cuvântul a intrat în locuţiunile proverbiale.

CHRYSALUS

(aparte)

Norocul meu: bătrânul e furios. Mă duc
La el îndată.

NICOBULUS

Cine vorbeşte-aici, aproape?
Pe legea mea, chiar el e, Chrysalus.

CHRYSALUS

Să m-apropii.

NICOBULUS

Salut, sclav de credinţă. Ce facem? Când pornim
Către Efes să-i cerem lui Theotimus banii?
Pleci fruntea? Pe toţi zeii, dacă n-aş ţine-atâta
La fiul meu, şi dacă n-aş vrea să-i fiu pe plac,
Ţi-ar fi acum spinarea adânc de vergi brăzdată,
Şi ţi-ai petrece viaţa la moară, pus în lanţuri.
Mi-a spus chiar Mnesilochus de mişelia ta.

CHRYSALUS

Cum, el mă-nvinuieşte? Prea bine: sunt mişel,
Sunt ticălos, netrebnic. Hai, judecă-mă-n voie;
Şi n-am să scot o vorbă.

NICOBULUS

(uimit şi neliniştit)

Călăule, tot tu
Ameninţi?

CHRYSALUS

Te-i deprinde mai bine să-l cunoşti.
Primeşte-acum scrisoarea pe care ţi-o trimite;
Îţi cere şi te roagă să-i iei cuvântu-n seamă.

NICOBULUS

S-o văd.

CHRYSALUS

Cunoşti pecetea?

NICOBULUS

Da. El pe unde-i?

CHRYSALUS

Nu ştiu.
Nimic nu ştiu, nu-mi pasă; de toate mi-am uitat.
Ştiu că sunt sclav, atâta; chiar şi ce ştiu, nu ştiu.

(Aparte, în timp ce Nicobulus citeşte.)

Acuma-ncepe sturzul să muşte din viermuş:
Se spânzură pe dată, căci bine-ntins e laţul.

NICOBULUS

Aşteaptă-aici, Chrysalus; mă-ntorc într-o clipită.

(Iese.)

CHRYSALUS

(singur)

Ar vrea să mă prostească! Nu ştie că-i ştiu gândul!
S-a dus să cheme sclavii ca să mă prindă-n lanţuri.

Frumos cârmit-am nava spre nava lui, s-o prindem.
Dar să ne ţinem gura, că se deschide uşa.

SCENA VII

NICOBULUS, CHRYSALUS, ARTAMO

NICOBULUS

Pe el, Artamo; leagă-l de mâini.

CHRYSALUS

Dar ce-am făcut?

(I se leagă mâinile.)

NICOBULUS

(către Artamo)

Şi dacă scoate-o vorbă, repede-i câţiva pumni.

(Către Chrysalus.)

Ce zice în scrisoare?

CHRYSALUS

De ce mă-ntrebi pe mine?
Ţi-am dat-o cu pecete, aşa cum mi-a fost dată.

NICOBULUS

Tu, aşadar, (năpârcă,)[1] n-ai încetat o clipă

[1] Lacună în original; text presupus.

Să-mi beştelești băiatul pentru că mi-a dat banii,
Ba încă te şi lauzi că ştii cum să mă-nşeli
Şi să mi-i tragi din mână?

CHRYSALUS

Am spus eu asta?

NICOBULUS

Da.

CHRYSALUS

Şi cine-adevereşte c-am spus aşa?

NICOBULUS

Să taci.
N-adevereşte nimeni; te-nvinuie scrisoarea
De tine-adusă;-mi cere în funii să te pun.

CHRYSALUS

Ah, fiul tău mă face un nou Bellerophon[1].
Chiar eu s-aduc scrisoarea prin care el... Dar, fie!

NICOBULUS

Am să te-nvăţ eu minte să-mi mai înveţi băiatul
Grecește să trăiască – tu, de trei ori călău!

---

[1] Bellerophon, acuzat pe nedrept de gazda sa, Proetus, regele Tirintului, că ar fi încercat să-i seducă soţia, pe Stenobeea, a fost trimis la socrul acesteia, Iobates, regele Lyciei, cu o scrisoare în care Stenobeea cerea ca solul său să fie ucis.

CHRYSALUS

Om prost şi fără minte, nu simţi că el te vinde;
Te-ai cocoţat pe piatră şi crainicul dă glas.

NICOBULUS

(uşor neliniştit)

Cine mă vinde? Spune.

CHRYSALUS

(cu o falsă compătimire)

Când zeii te iubesc,
Mori tânăr, în putere, când judeci şi mai simţi.
Dacă-l iubea vreunul din zei, el trebuia
Să fi murit de zece, de douăzeci de ani.
Se târâie prin lume ca viermele; nu simte,
Nu judecă; e-asemeni cu-o putredă ciupercă.

NICOBULUS

Prin lume eu mă târâi ca viermele?

(Către Artamo şi ceilalţi sclavi.)

În casă şi legaţi-l temeinic de-o coloană.
Şi-acum, mai fură-mi banii.

CHRYSALUS

Ai să mi-i dai chiar tu.

NICOBULUS

Eu să ţi-i dau?

CHRYSALUS

Ba, mai mult; ai să mă rogi, bătrâne,
Să-i iau, când ai să afli primejdia de moarte
În care se găseşte ponegritorul meu.
Vei vrea şi libertatea să-i dărui lui Chrysalus;
Şi n-are s-o primească.

NICOBULUS

Ia spune, rege-al crimei,
Ia spune ce primejdii îl pasc pe Mnesilochus?

CHRYSALUS

Poftim, te rog, cu mine; să afli singur.

NICOBULUS

Unde?

CHRYSALUS

La doi-trei paşi de-aicea.

NICOBULUS

La zece.

CHRYSALUS

Ia deschide,

Artamo, uşa-aceea.

(Arată casa Bacchidelor.)

Încet, să nu faci zgomot.

Ajunge.

(Către Nicobulus.)

Vino-ncoace. Îi vezi pe comeseni?

NICOBULUS

Îl văd pe Pistoclerus, în faţa mea, cu Bacchis.

CHRYSALUL

Şi cine stă pe patul de-alături?

NICOBULUS

Mor, sunt mort!

CHRYSALUS

Îl recunoşti?

NICOBULUS

Prea bine.

CHRYSALUS

Mai spune dacă-ţi pare
Frumoasă femeiuşca de lângă el.

NICOBULUS

Minune.

CHRYSALUS

Pesemne curtezană o crezi?

NICOBULUS

Ce altceva?

CHRYSALUS

Te-nşeli.

NICOBULUS

Atunci, ce-i? spune, te rog.

CHRYSALUS

Ghiceşte singur.
N-ai să auzi o vorbă din gura mea, să ştii.

SCENA VIII

CLEOMACHUS, NICOBULUS, CHRYSALUS

CLEOMACHUS

(fără să-i vadă pe ceilalţi)

Să-mi ţie Mnesilochus, feciorul lui Nicobul,
Femeia cu de-a sila? Ce vrea să-nsemne asta?

NICOBULUS

(către Chrysalus)

Cine-o mai fi?

CHRYSALUS

(aparte)

La vreme îmi pică militarul.

CLEOMACHUS

Nu militar, femeie pesemne mă socoate,
Nenstare de făptura şi bunurile mele.
Să nu-mi mai dea crezare nici Marte, nici Bellona,
De nu-l las fără suflet, când mi-o ieşi în cale,
Şi de nu-l las de-a pururi dezmoştenit de viaţă.

NICOBULUS

(încet, către Chrysalus)

Chrysalus, cine-i omul pornit pe fiul meu?

CHRYSALUS

Bărbatul femeiuştii de lângă el, din pat.

NICOBULUS

Bărbatul?

CHRYSALUS

Da, bărbatul.

NICOBULUS

Atunci, e măritată?

CHRYSALUS

Afla-vei într-o clipă.

NICOBULUS

Vai mie, m-a ucis!

CHRYSALUS

Ei, ce spui? Îţi mai pare un scelerat Chrysalus?
Hai, fereacă-mă-n fiare, ascultă-ţi băieţelul.
Ţi-am spus eu că tu însuţi vedea-vei cine-i fiul?

NICOBULUS

Ce-i de făcut acuma?

CHRYSALUS

Dezleagă-mă degrabă:
De nu mă scoţi din funii, îl prinde-asupra faptei.

CLEOMACHUS

(tot fără să-i vadă pe ceilalţi)

Tot aurul din lume îi dau cu bucurie
Să-i prind culcaţi alături şi să-i ucid pe loc.

CHRYSALUS

(către Nicobulus)

Ai auzit? Ci spune să mă dezlege-odată.

NICOBULUS

Desfaceţi-l din funii. Mi-e teamă, vai de mine.

CLEOMACHUS

Pe târfa de muiere o fac eu să priceapă
Că n-a găsit nătângul, bună de-nşelat, în mine.

CHRYSALUS

(către Nicobulus)

Încearcă o-mpăcare, pe bani, de bună seamă,
Cu el.

NICOBULUS

Te rog încearcă ce ştii tu şi ce poţi,
Să nu mi-l prindă-n faptă, să nu mi-l căsăpească.

CLEOMACHUS

De nu văd două sute de filippi într-o clipă,
Le sting amândurora, cu mâna mea, suflarea.

NICOBULUS

La preţul ăsta-ncearcă să-l domoleşti. Dă zor;
La orice preţ doreşte.

CHRYSALUS

Încerc să fac ce pot.

(Către Cleomachus)

Ce vrei?

CLEOMACHUS

Unde-i stăpân'tu?

CHRYSALUS

Habar n-am, nicăieri.

(Mai încet, luându-l deoparte, ca să nu fie auzit de Nicobulus.)

Primeşti pe două sute de filippi număraţi
Să nu mai strigi atâta şi să pui cap mâniei?

CLEOMACHUS

Primesc.

CHRYSALUS

Şi să te-acopăr de câteva ocări?

CLEOMACHUS

Cum socoteşti.

NICOBULUS

(aparte)

Călăul, cum ştie-a linguşi!

CHRYSALUS

(către militar, arătându-l pe Nicobulus)

E taică-su; îţi face făgăduiala; vino.
Tu cere-i banii,-atâta; încolo, nicio vorbă.

(Se apropie de Nicobulus.)

NICOBULUS

Ei, cum e?

CHRYSALUS

Două sute de filippi.

NICOBULUS

M-ai scăpat
Şi m-ai întors la viaţă. Când pot să spun: „Îţi dau”?

CHRYSALUS

(către Cleomachus)

Tu, cere,

(către Nicobulus)

dă-i cuvântul.

NICOBULUS

(către Cleomachus)

Îţi dau cuvântul; cere.

CLEOMACHUS

(către Nicobulus)

Îmi numeri două sute de filippi, socotiţi
În aur?

CHRYSALUS

(către Nicobulus)

Da, „îţi număr”, răspunde.

NICOBULUS

Mă-nvoiesc.

CHRYSALUS

(către Cleomachus)

Şi-acuma, secătură? Ce mai pofteşti acuma?
Cu ce vrei să-l mai chinui? Ce moarte-i pui la cale?
Şi eu, şi el ţi-om face tot răul cu putinţă.
Ai sabie la coapsă, frigare-avem în casă.
Şi dacă mult mă-nfurii în pântec ţi-oi înfige-o,
Ca-n pântecul de şoarec[1].
De mult timp bag de seamă ce bănuială-apasă
Pe capul tău: alături de ea îl crezi.

CLEOMACHUS

Aşa-i.

CHRYSALUS

Pe Iupiter, Iunona, Minerva, Ceres, Venus,
Latona, Ops, Virtute, Speranţă, Castor, Pollux,
Pe Hercule, pe Marte, Mercur, Saturn, mă jur,
Pe Soare, pe Submanus[2], adică pe toţi zeii,
Că nu e cu femeia la masă, la plimbare,
Că nici n-o strânge-n braţe, nici... ştii tu cum se zice.

---

[1] Text nesigur.

[2] Summanus era un epitet al lui Iupiter matinalul; Submanus, cum îl scrie Plaut, ar însemna zeul hoţilor (adică al celor care iau ceea ce le cade *sub mână – sub manus*).

NICOBULUS

(aparte)

Cum jură! Ah, mă scapă cu jurământu-i strâmb.

CLEOMACHUS

Dar unde-i Mnesilochus?

CHRYSALUS

Trimis a fost la ţară;
Iar ea s-a dus la templul Minervei, în cetate.
Deschis e-acuma; du-te acolo, şi-ai s-o vezi.

CLEOMACHUS

Da, mă reped în piaţă.

CHRYSALUS

Mai bine-n streang, pe Hercle!

CLEOMACHUS

Şi banii-i capăt?

CHRYSALUS

Astăzi, vedea-te-aş spânzurat;
Şi n-aştepta să-ţi ceară iertare, secătură.

(Cleomachus pleacă.)

S-a dus. Mă lasă-acuma – te rog, stăpâne drag,
Pe zeii fără moarte! – la fiul tău să intru.

NICOBULUS

De ce să intri-acolo?

CHRYSALUS

Să-l dojenim oleacă,
Să-i spunem nişte vorbe despre purtarea lui.

NICOBULUS

O, da, fără-ndoială; ba chiar te rog Chrysalus,
Să-l mustri-n toată legea.

CHRYSALUS

Nu-i de prisos îndemnul?
Te-ar mulţumi să-i tragem mai multă săpuneală?
Decât i-a tras vreodată Demetrius lui Clinias[1]?

(Intră la Bacchis.)

NICOBULUS

(singur)

Nu pot să nu-l asemui cu un ulcior la ochi.
Dacă nu-l ai, nici dorul, nici grija nu i-o duci;
Dar dacă-l ai, îţi vine întruna să-l atingi.
De nu era Chrysalus, printr-un noroc, de faţă,
Desigur, militaru-l prindea pe Mnesilochus
Cu târfa lui în braţe şi mi-l tăia-n bucăţi.

---

[1] Personaje de comedie devenite proverbiale, despre care, însă, din lipsă de documente, nu se ştie nimic sigur.

Acele două sute de filippi îi socot
Ca o răscumpărare; dar n-am să i-i plătesc
Prea lesne şi nainte să-l văd pe fiul meu.
Pe Pollux! nu ascult eu orbeşte de Chrysalus.
Să mai citesc o dată, în linişte, scrisoarea:
Când sub pecete-i scrisul, te poţi încrede-n el.

(Iese.)

SCENA IX

CHRYSALUS

(ieşind de la Bacchis cu o scrisoare în mâini)

În slăvi ni se ridică fapta măreaţă-a celor doi Atrizi[1].
Care-au pus Pergamul, ţara lui Priam, întărit de zei,
Deşi avut-au cai şi arme, oştiri şi luptători de seamă
Şi mii de nave la-ndemână, şi l-au suspus în zece ani.
O joacă-a fost, faţă de lupta dusă de mine cu stăpânul,
Fără de flotă şi oştire, fără unelte ostăşeşti.
(I-am luat părintelui bănuţii, să scap băiatu-ndrăgostit.)[2]
Acum, pân-o veni bătrânul, un cânt de moarte pot să-i cânt.
O, Troia, o, Pergam, o, ţară; o, Priam, eşti pierdut,
moşnege,
Stors ai să fii de patru sute de filippi număraţi, de aur.

---

[1] Agamemnon şi Menelaus.
[2] Vers interpolat.

Scrisoarea asta ceruită şi cu pecetea bine pusă
E calul cel de lemn cu care pătruns-au grecii în cetate.
(Epius[1] al nostru-i Pistoclerus; iar Mnesilochus –
Sinon[2] este
Cel părăsit.)[3]

(Arătând casa Bacchidelor.)

(Acolo-i; nu stă pe rugul lui Ahil, ci-n pat;
O-mbrăţişează lung pe Bacchis. Cel vechi, cu foc a dat
semnalul;
Al nostru, foc a luat. Ulise, adică eu, struneşte totul.)[4]
Şi literele-s luptătorii în trupul calului ascunşi.
Cu arma-n pumn şi fără teamă. Va merge strună
vicleşugul.
Dar calul meu nu-ntr-o cetate, cin-ntr-o casetă va intra.
Iar calul meu are să-l lase fără-o lescaie pe bătrân.
Şi din bătrânul găgăuţă mă prind să fac o nouă Troie.
Azi, militaru-i Menelaus; eu – Agamemnon; şi Ulise;

---

[1] Constructorul faimosului cal troian.

[2] Văr al lui Ulise, pe care l-a însoţit în războiul troian. El i-a îndemnat pe troieni să dărâme zidurile ca să introducă în cetate calul de lemn şi apoi, noaptea, a dat drumul ostaşilor greci închişi în pântecele calului; în acelaşi timp le-a făcut semne celor de pe mare, cu o torţă aprinsă, dând semnalul începerii atacului. Figura lui a rămas un prototip al iscoadei desăvârşite.

[3] Pasaj probabil interpolat.

[4] Pasaj probabil interpolat.

Iar Mnesilochus – Alexandru[1], cel care-şi prăpădeşte
ţara;
El a răpit-o pe Helena, de-aceea am să-mpresur Troia.
Ca mine, cică,-a fost Ulise de nenfricat şi de viclean.
Eu prins mă dau când pun capcana; el prins a fost, ca
cerşetor[2],
Când iscodea pieirea Troiei. Aşa cum s-a-ntâmplat cu
mine.
Legat, eu scap prin viclenie; lui, viclenia-i scapă viaţa.
Trei întâmplări nefericite au hotărât destinul Troiei,
Din câte-am auzit: răpirea Palladiului[3] din cetate,
Moartea lui Troilus[4] şi surparea, de voie,-a porţii
Phrigiene[5].
Şi-n Troia noastră hotărâ-vor tot trei
asemenea-ntâmplări.
Întâia, înşirând palavre bătrânului, cu-acel prieten.
Cu banii lui şi luntrea-aceea, Palladiul i-am şterpelit.
Ar mai rămâne alte două nefericiri, şi luăm cetatea.

---

[1] Denumire dată lui Paris.

[2] Episod din *Odiseea*, în care Helena îi povesteşte lui Menelaus şi tovarăşilor săi cum l-a recunoscut pe Ulise deghizat în cerşetor şi cum ea s-a angajat, "printr-un straşnic jurământ, să nu sufle un cuvânt poporului lui Priam până ce el nu va ajunge la corturi şi la corăbii".

[3] Străveche statuie din lemn a zeiţei Pallas Atena, pe care troienii o socoteau ocrotitoarea cetăţii; a fost furată de Ulise şi de Diomede în ajunul cuceririi Troiei.

[4] Cel mai mic fiu al lui Priam; a fost ucis de Ahile.

[5] Poarta Schee, prin care a fost introdus calul de lemn în Troia.

Punând bătrânului scrisoarea în palmă, l-am ucis pe
Troilus,
Căci l-a crezut pe Mnesilochus cu-a militarului soţie.
(Aicea, drept e,-ncremenisem; eram, asemeni lui Ulise,
Recunoscut, vai, de Helena şi dat pe mâinile Hecubei.
Dar tot aşa cum vorba-i dulce a-ndepărtat de el
necazul,
Şi vorbele-mi meşteşugite l-au păcălit pe-al meu
bătrân.)[1]
Apoi soseşte militarul, cuceritor, din gură,-al lumii,
Cu el mă lupt şi-l pun pe fugă. Pe urmă cad peste
bătrân;
Cu o minciună-l şi dau gata, cu-o lovitură-l şi despoi.
Lui Cleomachus două sute-i făgăduieşte el de filippi,
Şi nu mă tem că i-i plăteşte.
Dar ne mai trebuie vreo două, să-i facem praf întru
slăvirea
Căderii Troiei, cu vin dulce, plăcut cinstiţilor oşteni.
(E mai presus Priam al nostru decât cellalt: nu are doar
Cincizeci de fii, ci patru sute, ca unul toţi şi fără-o pată:
Şi eu i-am dobândit, pe Hercle! din numai două lovituri.)
Acuma, pe Priam al nostru, dacă-l râvneşte cineva,
I-l vând, şi fără vreo tocmeală, îndată ce cuprind
oraşul.)[2]
Dar iată-l pe Priam în uşă. Mă duc la el să-i spun o
vorbă.

[1-2] Pasaje probabil interpolate.

SCENA X

NICOBULUS, CHRYSALUS

NICOBULUS

Ce glas aud pe-aici, pe-aproape?

CHRYSALUS

Nicobulus!

NICOBULUS

Ce veste-mi dai?
Ţi-ai împlinit însărcinarea?

CHRYSALUS

Cum altfel? Vino.

NICOBULUS

Am venit.

CHRYSALUS

Sunt orator vestit; în lacrimi l-am înecat, sub potopirea
Mustrării mele nemiloase.

NICOBULUS

Ce-a spus?

CHRYSALUS

O vorbă n-a suflat;
Doar asculta, scăldat în lacrimi, necruţătoarele-mi
cuvinte;

A scris, tăcut, scrisoarea asta, i-a pus pecete şi mi-a
dat-o,
Să ţi-o-nmânez. Dar mult mi-e teamă că iară-ţi
cântă-acelaşi cântec.
Cunoşti pecetea? Spune: -a lui e?

NICOBULUS

A lui. Vreau s-o citesc.

CHRYSALUS

Citeşte-o.

(Aparte.)

Îndată crapă zidul porţii, s-apropie căderea Troiei.
Stârni-va hărmălaie calul.

(Se face că vrea să plece.)

NICOBULUS

Stai, nu pleca până citesc.

CHRYSALUS

Ce rost mai am aici?

NICOBULUS

Se poate să-ţi dau şi-acuma vreo poruncă.
Şi vreau să ştii ce mi se scrie.

CHRYSALUS

Eu nu vreau, nu, şi nici nu-mi pasă.

NICOBULUS

Rămâi.

CHRYSALUS

De ce?

NICOBULUS

Mai tacă-ţi gura!
Şi fă ce-ţi poruncesc.

CHRYSALUS

Rămân.

NICOBULUS

(pierzându-şi răbdarea)

Ce scris mărunt!

CHRYSALUS

Când nu vezi bine, mărunt din cale-afară pare;
Dar dacă vezi, îţi pare mare.

NICOBULUS

Acum ascute-ţi bine-auzul.

CHRYSALUS

Nu vreau, am spus.

NICOBULUS

Vreau eu, ţi-am spus-o.

CHRYSALUS

De ce?

NICOBULUS

Hai, fă ce-ţi poruncesc.

CHRYSALUS

Aşa e drept: să fie sclavul supus de-a pururi vrerii tale.

NICOBULUS

Ascultă-aici.

CHRYSALUS

Cum vrei, citeşte; urechile-mi sunt ţie sclave.

NICOBULUS

N-a prea cruţat condei şi ceară. Dar, ce să fac, citi-voi tot.

(Citind.)

„Dă-i, tată, două sute de filippi lui Chrysalus,
Dacă-ţi iubeşti băiatul şi ţii să-l vezi în viaţă."
Pe Hercle! bine-ncepe.

CHRYSALUS

Ascultă...

NICOBULUS

Ce mai vrei?

CHRYSALUS

Nu-ncepe cu urarea-i de fiu?

NICOBULUS

Hm, n-o prea văd.

CHRYSALUS

Să nu-i dai o lescaie; oricum, dacă te-ndupleci,
Să-şi caute,-l povăţui, un alt mijlocitor;
Eu nu i-i duc – doar dacă îmi porunceşti anume.
Tu şi aşa mă bănui, cu toate că n-am vină.

NICOBULUS

Înfrână-te şi-ascultă scrisoarea pân'la capăt.

CHRYSALUS

Dar uite cum începe, cu ce neruşinare!

NICOBULUS

„Mă ruşinez, o, tată, să dau cu tine ochii,
Când ştii, de bună seamă, ce faptă-am săvârşit
Culcându-mă cu soaţa unui oştean străin."

(Întrerupând lectura.)

Pe Pollux! nu mai râde; mă costă două sute
De filippi să-i scap viaţa şi, nepătat, obrazul.

CHRYSALUS

Nimic din toate astea nu am uitat să-i spun.

NICOBULUS

„Am fost un prost, văd bine; dar, tată bun, te rog
Să nu mă laşi, cu toate că-s tare vinovat.
Nu mi-am strunit la vreme nici inima, nici ochii;
Am lunecat spre fapte de care, vai, roşesc."
Fii om cu chibzuinţă şi n-ai de ce roşi.

CHRYSALUS

Aidoma, stăpâne, i-am spus de-atâtea ori.

NICOBULUS

„Te rog frumos, o, tată, mai mult să nu adaugi
La desele şi aspre dojene-a' lui Chrysalus,
Căci sfaturile-i drepte mă-ntorc pe calea dreaptă,
Şi-i datorezi o bună răsplată pentru ele."

CHRYSALUS

Chiar spune-aşa-n scrisoare?

NICOBULUS

Poftim, citeşte singur.

CHRYSALUS

Se pleacă vinovatul în faţa tuturor.

NICOBULUS

„Acum, dacă-mi îngădui să-ţi fac o rugăminte,
Dă-mi, tată, două sute de filippi, te implor."

CHRYSALUS

Un ban nu-i da, pe Hercle!

NICOBULUS

Dă-mi pace, să citesc.

(Reluând lectura.)

„Prin jurământ, de-această femeie m-am legat,
Cu banii, până-n seară, când mă despart de ea.
Ajută-mă, o, tată, să nu-mi calc jurământul
Şi smulge-mă din gheara făpturii ce m-a-mpins
Să cheltui nebuneşte, şi să mă fac de râs.
Nu te uita, o, tată, la două biete sute:
Primi-vei şase sute, de-oi mai trăi. Cu bine,
Şi scapă-mă degrabă."

(Către Chrysalus.)

De asta ce mai zici?

CHRYSALUS

Nu-mi vine la-ndemână să-ţi dau nicio povaţă,
Căci nu vreau, dacă iese pe dos, cumva, isprava,
Să te aud spunându-mi cum că sunt eu de vină.
Cât despre mine, însă, de-aş fi în locul tău,
Aş da pe dată banii, decât să-mi pierd băiatul.
Sunt două căi; alege-o pe-aceea care-ţi place:

Sau pierzi de-a bine banii, sau el cuvântu-şi pierde.
Eu nu ţi-oi spune, însă, nici, „dă-i" şi nici „nu-i da".

NICOBULUS

Mi-e milă...

CHRYSALUS

Nu mă miră, de vreme ce ţi-e fiu.
E floare la ureche să pierzi oricât bănet,
Decât să-şi piardă cinstea şi faima totodată.

NICOBULUS

Să fi rămas acolo,-n Efes, întreg şi teafăr,
În loc să vină-acasă - o, cât m-aş bucura!
Nu pot să nu dau banii, de-aceea: mă grăbesc.
Pun câte două sute în două pungi: să-l scap
De militar o dată şi de beleaua-aceea.
Aşteaptă-mă, Chrysalus: mă-ntorc într-o clipită.

(Iese.)

CHRYSALUS

(singur)

S-a isprăvit cu Troia, înfrânt a fost Pergamul.
Ştiam eu că Pergamul se pleacă-n faţa mea.
N-aş îndrăzni, pe Pollux! să fac un rămăşag
Cu cel ce mă socoate de-o grea pedeapsă vrednic;
Ce tărăboi aş face! Dar se deschide uşa.
Se scoate-afară prada din Troia. Să trecem.

NICOBULUS

(întorcându-se)

Ia astea două sute şi dă-i-le, Chrysalus.
Eu plec, cu cestelalte, în for, la militar.

CHRYSALUS

Nu iau un ban; găseşte pe altul să i-i ducă.
Nu-mi da nimic.

NICOBULUS

Primeşte-i, şi nu mă supăra.

CHRYSALUS

Nu iau un ban, pe Hercle!

NICOBULUS

Te rog.

CHRYSALUS

Îţi spun cinstit.

NICOBULUS

Întârziem.

CHRYSALUS

Nu, nu vreau să-mi dai pe mână banii;
Sau, pune-mă sub pază.

NICOBULUS

Mă superi.

CHRYSALUS

Mă sileşti

Să-i iau.

NICOBULUS

Las grija asta pe seama ta. Mă-ntorc.

(Iese.)

CHRYSALUS

(singur)

Las' c-am avut eu grijă s-o trec în seama ta.
Se cheamă că isprava am dus-o pân'la capăt:
Mă-ntorc cu biruinţă şi-mpovărat de pradă.
Scăpat sunt eu, cetatea prin viclenie-am luat-o,
Şi teafără oştirea la vatră mi-o aduc.
Eu, spectatori, în carul triumfului să ştiţi
Că n-am să urc: e lucrul cel mai de rând, nu-mi place;
Dar imi cinstesc oştenii c-un dulce vinişor.
Acum mă duc la questor cu prada neatinsă.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

PHILOXENUS

Mă tot gândesc la zăpăceala ce l-a cuprins pe fiul meu,
La viaţa lui şi la desfrâul spre care-aleargă nebuneşte,
Şi tot mai mult mă-ncearcă spaima că mi-l doboară
stricăciunea.
Şi eu îmi petreceam pe vremuri, la anii lui, dar cu
măsură.
Aveam iubite, beam cu ele, bani le dădeam, dar nu
prea des.
Nu-ncuviinţez defel purtarea unor părinţi cu fiii lor.
Vreau alui meu să-i dărui punga, să-şi împlinească
o dorinţă;
Aşa îmi pare drept. Dar nu vreau să-i rabd nicicum
destrăbălarea.
De l-aş găsi pe Mnesilochus,
Să ştiu de mi-la-ntors pe calea înţelepciunii şi-a
virtuţii.
Şi dac-a stat cu el de vorbă, a izbândit, că-i bun la
suflet.

SCENA II

NICOBULUS, PHILOXENUS

NICOBULUS

(fără să-l vadă pe Philoxenus)

Pe toţi neghiobii de pe lume, trecuţi, prezenţi şi viitori,
Pe toţi netoţii, proştii, pe toţi zevzecii şi nătângii,
Pe toţi, pe toţi i-ntrec eu singur în nerozie şi prostie.
Mor de ruşine:-n două rânduri să fiu, la vârsta mea, jucat!
Când mă gândesc la stricăciunea fiului meu, să urlu-mi vine.
Pierdut sunt fără de scăpare, bătut de rele şi amaruri.
Mă-ncearcă chinurile morţii, şi mor de mii şi mii de ori.
Chrysalus azi m-a tras pe sfoară, Chrysaluls azi m-a jecmănit.
M-a jefuit de bani, hainul; pe prost l-a păcălit vicleanul.
Mi-a spus-o verde militarul că aşa-zisa lui nevastă
Era o biată curtezană închiriată pentr-un an;
Bănuţii mei, plătiţi prosteşte, erau despăgubirea lui.
Dar ce mă chinuie mai tare, dar ce mă face să turbez,
E că m-a păcălit, pe Pollux! şi fără milă sau ruşine
De părul meu, de barba albă, mi-a luat bănuţii de sub nas.

Ah, să fii astfel tras pe sfoară de sclavul tău! M-aş fi lăsat
Mai zdravăn jefuit de altul, şi mai puţin m-ar fi durut.

PHILOXENUS

Aud un glas pe-aici, în preajmă. Aha, pe cine văd? Pe tatăl
Lui Mnesilochus.

NICOBULUS

Un tovarăş de jale şi nefericire.
Bun întâlnişul, Philoxenus!

PHILOXENUS

Ei, cum o duci?

NICOBULUS

Destul de rău.

PHILOXENUS

Şi mie-mi merge rău, pe Pollux! şi eu mă zbat în mare jale.

NICOBULUS

Aceeaşi soartă ne apasă şi-aceeaşi vârstă.

PHILOXENUS

Da, aşa e.
Dar tu, tu ce-ai păţit?

NICOBULUS

Acelaşi necaz mă bate, ca pe tine.

PHILOXENUS

Şi nu e cumva-n legătură cu fiul tău acest necaz?

NICOBULUS

Ba da.

PHILOXENUS

Aceeaşi boală mă roade şi pe mine.

NICOBULUS

Cinstitul meu Chrysalus ne-a dat pe veci pierzării
Pe fiul meu, pe mine şi tot avutul nostru.

PHILOXENUS

Şi pentru ce-l învinui pe-al tău?

NICOBULUS

Să ştii: şi el
Şi-al tău se pierd în desfrânare; şi-au luat ibovnice-amândoi.

PHILOXENUS

Ştii bine?

NICOBULUS

Foarte bine, doar i-am văzut.

PHILOXENUS

Vai mie!

NICOBULUS

De ce nu batem, să ni-i scoată pe amândoi din casa asta?

PHILOXENUS

Dă-i drumul.

NICOBULUS

Hei, ascultă, Bacchis, deschide uşa, dacă vrei
Să nu dăm gata cu securea canaturile şi uşciorii.

SCENA III

BACCHIS I, BACCHIS II,
NICOBULUS, PHILOXENUS

BACCHIS I

Ce larmă-i asta, cine strigă şi cine bate-n uşa mea?

NICOBULUS

Eu şi cu cel de lângă mine.

BACCHIS I

(către sora sa)

Ce-o mai fi şi asta, draga mea?
Cine-a adus aceste oi?

NICOBULUS

Ne face oi, stricata.

BACCHIS II

Le-a adormit păstorul,
Şi ele-au luat-o razna de lângă turma lor.

BACCHIS I

Sunt tare frumuşele şi nici nu par calice.

BACCHIS II

Sunt tunse pân' la piele, sărmanele.

PHILOXENUS

Îmi pare
Că-şi râd de noi, pe Hercle!

NICOBULUS

(ameninţător)

Ci lasă-le să râdă.

BACCHIS I

Tu ce zici: pot fi tunse de trei ori într-un an?

BACCHIS II

Azi a fost tunsă una de două ori la rând.

BACCHIS I

Bătrâne-s şi sfrijite.[1]

BACCHIS II

Cred că-au fost bune-odată.

BACCHIS I

Le vezi cum ne aruncă tot uitături piezişe?

BACCHIS II

Dar fără nicio urmă de răutate, cred.

PHILOXENUS

(către Nicobulus)

Vezi, ne primim răsplata, dac-am venit la ele.

BACCHIS I

Să le poftim în casă.

BACCHIS II

Nu văd cu ce folos;
Nu mai dau lapte, n-au nici lână, să le lăsăm, mai bine,-afară.
Au dat cât le-a fost preţul[2]; şi, de pe urma lor,

[1,2] Text nesigur.

N-om câştiga nimica; nu vezi cum pribegesc,
Sărmanele,-ntr-aiurea?
Ba vârsta-naintată le-a amuţit de-a bine;
Nu behăie, cu toate că s-au pierdut de turmă;
Prostite-mi par, nu rele.

BACCHIS I

Să mergem, surioară, în casă.

NICOBULUS

Aşteptaţi
O clipă, să vă spună şi oile-un cuvânt.

BACCHIS II

Ce oi minune, surioară: cu glas de om ne cuvântează.

PHILOXENUS

Şi care-ndată-au să vă deie o chelfăneală meritată.

BACCHIS I

O, te scutim de osteneală; păstrează-ţi darul sănătos.
Dar pentru ce pricină, oare, ne ameninţi cu
chelfăneala?

PHILOXENUS

Din câte-am auzit, ne ţineţi doi mieluşei în casa voastră.

NICOBULUS

Şi-un câine-al meu, fără credinţă, şi care muşcă pe furiş.
De nu le daţi pe dată drumul şi nu-i aduceţi într-o clipă,
Doi furioşi berbeci ne-om face şi ne-om zvârli asupra
voastră.

BACCHIS I

(către sora sa)

Să-ţi spun o vorbă, numai ţie.

BACCHIS II

Da, surioară.

NICOBULUS

(către Philoxenus)

Unde pleacă?

BACCCHIS I

Ţi-l las pe cel de-acolo-n seamă,

(îl arată pe Philoxenus)

să-l îmblânzeşti cum ştii mai bine;
Eu îl atac pe cel mai aprig. Poate-i momim la noi în
casă.

BACCHIS II

Da, fie, lasă-mi-l. Chiar dacă mi-e greu de-un hoit să
mă apropii.

BACCHIS I

Încearcă.

BACCHIS II

Taci. De tine-ai grijă; eu nu-mi iau vorba îndărăt.

NICOBULUS

Ce pun la cale amândouă şi ce tot uneltesc în taină?

PHILOXENUS

Ascultă, omule.

NICOBULUS

Ce vrei?

PHILOXENUS

Mi-e cam ruşine să vorbesc.

NICOBULUS

De ce ruşine?

PHILOXENUS

Mi-eşti prieten şi n-am s-ascund nimic de tine:
Sunt un mişel.

NICOBULUS

Ce noutate! Dar pentru ce mărturiseşti?

PHILOXENUS

M-am prins în laţ; îmi intră-un vârf
De lance-n inimă.

NICOBULUS

Pe Pollux! mai bine-n coaste ţi-ar intra.
Dar ce-i cu tine? Cred că bănui ce poate fi, dar
spune-mi tu.

PHILOXENUS

(arătând-o pe Bacchis II)

O vezi?

NICOBULUS

O văd.

PHILOXENUS

Nu prea arată-a femeie rea.

NICOBULUS

Oh, dacă şi-asta
Arată rău, eşti un netrebnic.

PHILOXENUS

Pe scurt: îmi place.

NICOBULUS

Ţie?

PHILOXENUS

Mult.[1]

NICOBULUS

Îndrăgostit, bătrână gloabă, la anii tăi?

PHILOXENUS

Şi de ce nu?

NICOBULUS

E ruşinos.

PHILOXENUS

Ce-atâta vorbă? Nu-mi învinui fiul, iată,
Nici tu pe-al tău să nu-l învinui: dacă iubesc, fac tare bine.

BACCHIS I

(către sora sa)

Urmează-mă.

NICOBULUS

Ispititoare
Şi sfetnice ale pierzării. Ce? nu-nţelegeţi nici acum
Să ne daţi sclavul şi copiii?

(Apropiindu-se de Bacchis I.)

---

[1]În original este folosită o expresie grecească afirmativă (*nai gar*).

PHILOXENUS

(către Nicobulus)

Nu pleci?
Eşti un neom; n-ai gingăşie faţă de-o gingaşă făptură.

BACCHIS I

(apropiindu-se de Nicobulus)

Bătrâne, bunătate-a lumii, ascultă ruga mea fierbinte,
Şi nu mai urmări cu-atâta înverşunare o greşeală.

NICOBULUS

Sau pleci sau, cât eşti de frumoasă.
Îţi trag vreo câteva.

BACCHIS I

Primesc.
N-am treabă, nu cred să mă doară bătaia ta.

NICOBULUS

Linguşitoarea!
De mine-acum mi-e teamă.

BACCHIS II

(mângâindu-l pe Philoxenus)

Al meu e tare blând.

BACCHIS I

(către Nicobulus)

Vii pân' la mine? Ai prilejul să-l pedepseşti pe fiul tău.

NICOBULUS

(respingând-o)

Nu pleci năpastă?

BACCHIS I

Hai, bătrâne, înduplecă-te!

NICOBULUS

Să mă-nduplec?

BACCHIS II

(arătându-l pe Philoxenus)

El parcă mai uşor se lasă.

PHILOXENUS

Ba chiar te rog să mă primeşti.

BACCHIS II

O, ce drăguţ!

PHILOXENUS

Dar cred că bănui cam ce doresc?

BACCHIS II

Să ne-mpăcăm.

PHILOXENUS

Ah, da, mi-ai luat din gură vorba.

NICOBULUS

(către Philoxenus)

Nemernici am văzut o groază, dar nu ca tine.

PHILOXENUS

Asta sunt.

BACCHIS I

(către Nicobulus)

La mine, dacă vii, găsi-vei mâncare, vin de soi,
parfumuri.

NICOBULUS

O, sunt sătul de-atâta cinste; prea omenit de tine-am
fost:
M-au stors şi fiul, şi Chrysalus de patru sute-ntregi de
filippi.

Dar tot îi răstignesc pe cruce,
Chiar de mai pierd cât am pierdut.

BACCHIS I

Şi de-i primi din ei jumate,
Nu vii la mine, ca să-i ierţi
Pe amândoi?

PHILOXENUS

Cred că se-nmoaie.

NICOBULUS

Ba nu mă-nmoi; nu vreau; dă-mi pace. Îi pedepsesc
pe amândoi.

PHILOXENUS

Om de nimic, din neghiobie pierzi tot ce zeii-ţi dăruiesc.
Jumătate banii-i capeţi; vino, şi bei cu noi, şi stai cu
fata.

NICOBULUS

Să beau în locul unde fiul se pierde?

PHILOXENUS

Trebuie să bei!

NICOBULUS

Eh, bine, merg, primesc, cu toate că mi-e ruşine; m-ai
învins.
Dar ei stau unul lângă altul, şi eu – mă uit?

BACCHIS I

Pe Pollux! nu,
Am să m-alătur şi de tine.

NICOBULUS

Nu mai zic nu. Îmi arde capul.

BACCHIS I

Nu te gândeşti că fericirea
Nu poate ţine-o viaţă-ntreagă, şi dacă azi o laşi să
zboare.
N-o mai apuci cu uşurinţă odată ce păşeşti spre moarte?

NICOBULUS

Şi ce să fac?

PHILOXENUS

Mă-ntrebi?

NICOBULUS

Mi-e teamă, dar tare-aş vrea.

PHILOXENUS

De ce ţi-e teamă?

NICOBULUS

Să nu mă râdă fiul, sclavul.

BACCHIS I

Dar fiul tău, e fiul tău;
De unde are-apucătura, de n-a primit-o moştenire?
Te rog, înmoaie-te şi iartă-i.

NICOBULUS

Sub piele mi te vâri! Să-mi schimbe
Cu-o rugăminte hotărârea?
M-ai înmuiat, şi-a ta e vina.

BACCHIS I

Cu-atât mai bine:-a mea să fie.
Deci, pe cuvântul tău mă bizui.

NICOBULUS

Nu-l iau, fii sigură,-ndărăt.

BACCHIS I

E cam târziu; poftiţi la masă.
De mult v-aşteaptă fiii voştri.

NICOBULUS

Sau poate, mai degrabă, moartea.

BACCHIS II

Veniţi; se-ntunecă.

NICOBULUS

Oriunde vreţi să ne duceţi, vă urmăm.

BACCHIS I

(către spectatori)

Şi, iată,-n loc să-şi prindă fiii, s-au prins în cursă ei.

(Către cei doi bătrâni.)

Veniţi.

CHOREGUL

(către spectatori)

De n-ar fi fost ştrengari pe vremuri, în tinereţea lor,
bătrânii,
Nu necinsteau până-ntr-atâta încărunţitele lor plete;

Nici noi nu v-am fi dat povestea, de nu vedeam în
jurul nostru
Părinţi destrăbălându-şi fiii sau pizmuindu-le iubirea.
Rămâneţi, spectatori, cu bine, şi pe-ntrecute-aplaudaţi.